

VÕRU LASTEAD TÄHESÄRA
ÕPPEKAVA

VÕRU 2026

Sisukord

1. Üldsätted	4
1.1 Õppekava õiguslik alus.....	4
1.2 Õppekava eesmärk	4
2. Lasteaia eripära	4
3. Alushariduse alusväärtused, lasteaia väärtused ja õpikäsitus	5
3.1 Alusväärtused	5
3.2 Lasteaia väärtused.....	6
3.3 Õpikäsitus	6
4. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtted	6
4.1 Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgid.....	6
4.2 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:	7
5. Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise korraldus.....	7
5.1 Päevakava koostamise põhimõtted	7
5.2 Õppe ja kasvatustegevuse kavandamine, rakendamine	8
5.2.1 Johannes Käisi lähenemise põhimõtted:.....	8
5.2.2 Reggio Emilia lähenemise põhimõtted ja õppekorraldus.....	9
5.2.3 Lapsest lähtuv projektõpe	10
5.2.4 Pedagoogiline dokumenteerimine	13
5.2.5 Rühma tegevuskava struktuur.....	15
6. Õpi- ja kasvukeskkond	15
6.1 Lõimitud õppe- ja kasvatustegevus	15
6.2. Õpikeskkonna kujundamine	17
7. Lapse arengu hindamise ja toetamise põhimõtted ja korraldus.....	19
7.1 Hindamise meetodid, metoodika ja dokumenteerimine	20
7.2 Koolivalmidus	21
7.3 Kaasava hariduse põhimõtted ja korraldus.....	21
7.3.1 Tuge vajav laps lasteaias	22
8. Valdkondade õppe ja kasvatustegevuse põhimõtted ning kolme aastase lapse ja kuue-kuni seitsmeaastase lapse eeldatavad oskused	25
8.1 Koolieelsete laste eeldatavad üldoskused	25
8.1.1 Sotsiaalsed oskused.....	25
8.1.2. Eneseregulatsiooni oskused	27
8.1.3. Tunnetus- ja õpioskused.....	29
8.1.4. Mänguoskused	31
8.2 Valdkondade eeldatavad tulemused vanuseti.....	33

8.2.1 Mina ja keskkond	33
8.2.2 Keel ja kõne	42
Tabel 7. Eesti keelt teise keelena kõneleva lapse eeldatavad tulemused vanuseti	46
8.2.3 Matemaatika	49
8.2.4 Kunst.....	53
8.2.5 Muusika	56
8.2.6 Liikumine	59
9. Digiõpe.....	62
10. Vanematega koostöö põhimõtted ja korraldus	66
10.1 Koostöö põhimõtted	66
10.2. Koostöö korraldus	66
11. Õppekava rakendamine, hindamine ja uuendamine	67

Lasteaia andmed

Tähesära lasteaed loodi 2024. aastal Sõlekese ning Okasroosikese lasteaedade ühendasutusena. Lasteaia igapäevaelu ja töö toimub Sõlekese majas ja Okasroosikese majas.

Omandivorm	Võru linna munitsipalaal
Aadress	Olevi 29, Võru 65607
Lasteasutuse liik	lastehoid ja lasteaed
Rühmade liigid	hoiurühmad, lasteaiarühmad, liitrühmad, väikerühmad
Laste arv	294
Pedagoogide arv	83
Rühmade arv	17
Lasteaia e-posti aadress	tahesara@voru.ee
Koduleht	www.tahesara.ee

1.Üldsätted

1.1 Õppekava õiguslik alus

Võru Lasteaed Tähesära õppekava on lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, milles sätestatakse lasteaia eripärast tulenevad valikud õppe- ja kasvatustöö korraldamisel. Lasteaia õppekava on koostatud alushariduse riikliku õppekava alusel ning on kooskõlas kehtivate seaduste ja määrustega.

Lasteaia direktor koostab koostöös õppe- ja kasvatustegevusega seotud töötajatega lasteaia õppekava ja selle muudatused ning kinnitab need, olles kuulanud ära hoolekogu arvamuse. Lasteaia õppekava avalikustatakse lasteaia veebilehel.

1.2 Õppekava eesmärk

Õppekava üldeesmärk: Tagada lapse igakülgne ja järjepidev areng koostöös koduga?

2. Lasteaia eripära

Sõlekese maja toetub igapäevaelu rikkalikule rahvapärandile. Meie töö keskmes on pärimuskultuur – rahvalaulud, -mängud, rahvarõivad, tavad ja tähtpäevad –, mis rikastavad laste kasvukeskkonda ja annavad lasteaiale omanäolisuse.

Majas tegutsevad **võru keele keelepesä-rühmad**, kus kahes rühmas kord nädalas toimub kogu päev võru keeles ja ühes rühmas tegutsetakse kogu nädal võru keeles. See toetab laste sidet oma kodukandi keele ja kultuuriga ning aitab elus hoida põlistraditsioone.

Tervise hoidmine ja edendamine on meie igapäevatöö loomulik osa – väärtustame liikumist, tasakaalustatud päevakava, vaimset heaolu ja arendavat keskkonda. Lastele pakume võimalust osaleda ujumise ja suusatamise algõppes, palju ollakse värskes õhus ning igapäevane rütm toetab lapse arengut ja heaolu.

Sõleke on teel **lapsest lähtuva tegevuskultuuri suunas** – kujundame keskkonda ja õppetegevusi üha enam laste huvidest, ideedest ja avastamisrõõmust lähtudes.

Oluline osa meie töös on **varajasel märkamisel** – toetame iga lapse arengut, märgates varakult tema eripära ja vajadusi koostöös peredega. Individuaalse arengu toetamine toimub eri õppemeetoditega, väljatöötatud tugisüsteemidega ja lapsesõbraliku kasvukeskkonnaga.

Sõlekeses väärtustatakse liikumist ja jagatud juhtimise töökultuuri. Hoiame vanu traditsioone ning oleme avatud uuendustele, see loob turvalise ja hooliva keskkonna, kus iga laps saab kasvada õnneliku ja rahulolevana.

Okasroosikese maja on väike ja omanäoline lasteaiamaja, mis asub Võru linna südames.

Okasroosike on kui muinasjutuline loss, kus iga laps on oodatud ja hoitud.

Meie igapäevaelu rikastavad **muinasjutud, rollimängud, pidustused ja traditsioonid**, mis muudavad kasvamise eriliseks ja meeldejäävaks.

Õppe- ja kasvatustöö keskmes on **laps – tema huvid, küsimused ja loovus**. Kasutame lapsest lähtuva projektõppe metoodikat, mis pakub lastele võimalusi avastamiseks, katsetamiseks ja koostegutsemiseks. Õpetaja roll on luua keskkond, mis peegeldab laste ideid ning toetab nende iseseisvat mõtlemist ja rõõmu õppimisest.

Väärtustame **liikumist, mängu ja puhkeaega** – usume, et tasakaalus päev loob aluse lapse heale enesetundele ja arengule.

Anname lastele **aega olla, märgata, mõelda ja tunda** – igaühe kasvamine toimub omas rütmis. Loomes keskkonna, kus laps saab tunda end turvaliselt, olla nähtud ja kuulatud, õppida iseendaks olemist ning hoolivat suhtumist teistesse.

Okasroosikeses on iga päev natuke muinasjuttu – rõõmus, hooliv ja toetav kasvukeskkond nii lastele kui peredele. (lisa 10)

3. Alushariduse alusväärtused, lasteaia väärtused ja õpikäsitlus

3.1 Alusväärtused

Õppe- ja kasvatustegevus põhineb lapsepõlve väärtustamisel ning lastehoiu ja lasteaia peamine ülesanne on kaitsta ja edendada lapse õigust täisväärtuslikule ning turvalisele lapsepõlvele. Lasteaias ja lastehoius toetatakse võrdsel määral lapse vaimset, füüsilist, kõlbelist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut. Lasteaed ja lastehoid loovad tingimused lapse erisuguste võimete tasakaalustatud arenguks, eneseteostuseks ning teaduspõhise maailmapildi kujunemiseks.

Lasteaed ja lastehoid kujundavad koostöös koduga väärtushoiakuid, mis on isikliku õnneliku elu ja ühiskonna eduka koostoimimise aluseks.

Riiklikus õppekavas peetakse oluliseks väärtusi, mis tulenevad Eesti Vabariigi põhiseaduses, ÜRO inimõiguste üldeklaratsioonis st (austus emakeele ja kultuuri vastu, kodumaa-armastus, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, terviseteadlikkus, keskkonna jätkusuutlik vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslik).

3.2 Lasteaia väärtused

Sõlekese majas - TERVIS, HOOLIMINE JA TURVALISUS, LAPSEST LÄHTUV ÕPIPROTSESS JA VARAJANE MÄRKAMINE, TRADITSIOONID, KOOSTÖÖ

Okasroosikese majas – ÜHTSUS, HOOLIVUS, SÕBRALIKKUS, LOOVUS

3.3 Õpikäsitus

Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nende vahelistes seostes. Õppimine ja õpetamine toimuvad üldõpetuse põhimõtetel lapse lähima arengu tsoonis. Laps õpib läbi kogemuse matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu. Õppe- ja kasvatustegevus toimub mängu kaudu, sest mäng on koolieelses eas lapse põhitegevus, mis vastab tema vajadustele ja toetab isiksuse terviklikku arengut ning võimaldab lapsel ümbritseva maailma sügavama tunnetuse kaudu omandada mõtlemis- ja probleemi lahendamisoskusi, eneseväljendamise- ja suhtlemisoskusi ning samuti empaatiavõimet ja iseseisvust jms.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära: füüsilist, kognitiivset, emotsionaalset ning sotsiaalset arengut ja võimeid, keelelist ja kultuurilist tausta, huvisid ja vajadusi, tervise seisundit jms. Õpetajad on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad. Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja, teda kaasatakse tegevuste kavandamisse ja suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

4. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtted

4.1 Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgid

Tähesäras on loodud lapsest lähtuv paindlik ja mitmekesine õpikeskkond, kus lapsed saavad kogeda rõõmu õppimisest, loovusest ja liikumisest.

4.2 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

Õppe- ja kasvatustegevuse organiseerimisel:

- selgitatakse välja lapse arengutase, millest lähtutakse tegevuste eesmärkide seadmisel ning tegevuste planeerimisel;
- tagatakse igale lapsele eduelamus;
- toetatakse lapse loovust, huvi ja omaalgatust;
- luuakse turvaline, hooliv, kiusamisvaba ja koostööine õhkkond;
- väärtustatakse demokraatlikke suhteid ning lugupidamist enda ja teiste suhtes;
- lõimitakse erinevaid valdkondi ja tegevusi, võimaldades vabamängu, katsetamist, liikumist, muusikat ja teisi aktiivset õppimist ning loovust toetavaid meetodeid nii individuaalsetes tegevustes kui ka grupis;
- väärtustatakse eesti kultuuritraditsioone ning arvestatakse teiste kultuuride eripäraga;
- toetatakse mitmekeelsest perest pärit lapse keelelist arengut mitme keele kasutajana ning märgatakse ja toetatakse last erinevates keelekasutusolukordades;
- kasutatakse digitehnoloogia võimalusi õppe- ja kasvatustegevuse rikastamiseks.

Kõik töötajad panustavad lapse arengu toetamiseks ja tema potentsiaali parimaks avaldumiseks.

5. Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise korraldus

5.1 Päevakava koostamise põhimõtted

Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel arvestatakse lasteaia päevakavaga, mis määrab lapse eale vastava päevarütmi, une- ja ärkveloleku aja. Päevakava kohaselt võimaldatakse nelja- kuni seitsmeaastasele lapsele üldjuhul kuni üks tund puhkeaega päevas valikuvõimalusega une ja muu vaikse tegevuse vahel. Erivajadustega lapsele võimaldatakse uneaeg lapse tervisest ja arengulisest eripärast lähtudes.

Laps peab saama viibida iga päev võimalikult palju õues, arvestades ilmastikuolusid. Lapse õues viibimise aeg sõltub tajutavast välisõhu temperatuurist. Tajutavat välisõhu temperatuuri hinnatakse igapäevaste ilmavaatluste andmete alusel.

Õppe- ja kasvatustegevus toimub läbi igapäevatoimingute, laste mängu ning kavandatud ja spontaanselt tekkivate tegevustega. Lastel võimaldatakse tegutseda nii individuaalselt kui väikestes gruppides. Käsitletava teemasisu valikul lähtutakse lapsest, alushariduse alusväärtusest, last ümbritsevast keskkonnast ning põhimõttest lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.

5.2 Õppe ja kasvatustegevuse kavandamine, rakendamine

Õppe- ja kasvatustegevuse koha valikul arvestatakse õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidega valdkondade lõiminguga, vajalike vahenditega ning õpetajate ja teiste töötajate koostöö ja kaasamisega. Võimalusel toimub õppimine loomulikus keskkonnas.

Õppe- ja kasvatustegevuses võib rakendada Johannes Käisi põhimõtteid, Reggio Emilia pedagoogikat ning lapsest lähtuvat projektõpet.

5.2.1 Johannes Käisi lähenemise põhimõtted:

- Lapsepärasus - õpetuse sisu lähtub lapse huvidest, kogemustest ja arengutasemest, mis on jõukohane ning lapsele mõistetav. Õpetus arvestab lapse vaimset küpsust ning lähtub põhimõttest „lähtumine lapsest“.
- Üldõpetus – tegevused ja õpetus lõimitakse lapse igapäevaste kogemuste, tähelepanekute ja huvidega, keskendudes koduloolistele teemadele. Üldõpetus toetab lapsepärasust ja elulähedust, alustades õppimist kodukohast ja lapse enda kogemusmaailmast.
- Kodulugu - on üldõpetuse keskne alus, lapsele tuttav ja elulähedane keskkond. Kodulooline vaateõpetus toetab lapsepärasust, näitlikkust ja isetegevust, andes võimaluse õppida oma meelte kaudu. Oluline on anda lapsele aega märgata, seostada uusi tähelepanekuid varasemate kogemustega ning julgustada teda oma tähelepanekuid ka väljendama. Tähtsal kohal on kodukoha uurimine ja looduse hoidmine, mis aitab last kasvatada teadlikuks ja hoolivaks oma kodumaa suhtes.
- Elulähedus - õpetus on tihedalt seotud lapse kodu ja igapäevaeluga, aidates tal mõtestada ning teadlikuks muuta seda, mida ta on oma kogemuste kaudu juba märganud ja tajunud.
- Töökool - kasvatab last töö kaudu, pannes ta ise aktiivselt tegutsema ja teadmisi avastama. Õpetaja juhendab, kuid õppimise keskmes on lapse iseseisvus, algatus ja rõõm tegutsemisest.

- Looduslugu - loodus pakub rõõmu, puhkust ja inspiratsiooni. Looduses õppimine ja mängimine aitab arendada armastust ja austust keskkonna vastu.
- Johannes Käisi põhimõtte väärtustab ka eesti keelt ja umakultuuri, mis lähtub rahvuslikkusest, pärimusest ja kultuuritraditsioonidest. Sidet rahvakultuuriga hoitakse keele, tavade, rahvakalendri, rahvaloomingu ning traditsiooniliste tegevuste kaudu, väärtustades põlvest põlve edasiantavaid oskusi ja kogukonda ühendavaid ühisüritusi.

5.2.2 Reggio Emilia lähenemise põhimõtted ja õppekorraldus

Põhimõtted:

- Lapse kuvand: laps on võimekas ja õigustega, tal on ideed ning ta suudab õppimist suunata.
- „Sada keelt”: laps väljendab mõtlemist mitmel viisil (kõne, mäng, kunstitööd, ehitamine, liikumine, heli, valgus, materjalid).
- Keskkond kui kolmas õpetaja: ruum ja materjalid kutsuvad uurima, aitavad süveneda ja teha koostööd.
- Suhted ja partnerlus: õppimine sünnib laste, õpetajate ja pere koostöös.
- Õpetaja roll: kuulata, märgata, seada provokatsioone ja kujundada järgmisi samme; mitte anda ette valmis vastuseid.

Õppekorraldus:

- Uurimus ja projektid - õppimine kujuneb uurimusest (mida lapsed päriselt uurivad) ja projektidest (pikemad süvenemised, mis arenevad samm-sammult).
- Töösükkel aitab hoida tegevused süsteemsena: Väikerühmad on eelistatud töövorm, sest need toetavad kuulamist, koostööd ja kaasamist (erinevad „sissepääsud” samasse projekti).
- Keskkond ja materjalid - keskkond kavandatakse nii, et laps saab ise valida, katsetada ja lõpetada alustatud töö. Rühmaruumis on soovituslikult järgmised tsoonid (kohandatavad rühma vajaduse järgi): rahunemis- ja lugemisnurk; ehitus- ja konstrueerimisala; ateljee-/loomisnurk (võib olla ka liikuv „materjalikäru”); uurimislaud (vaatlus, sortimine, mõõtmine, võrdlemine); dokumenteerimissein (lastele nähtav protsessi lugu).
- Materjalid hoitakse nähtaval ja kättesaadaval (turvalisuse reegleid järgides). Keskkond muutub projekti käigus: materjale lisatakse või vahetatakse vastavalt sellele, mida lapsed uurivad.

Reggio Emilia lähenemine aitab hoida fookust lapse aktiivsel õppimisel: õpetajad kuulavad ja märkavad, mõtlemine tehakse dokumenteerimisega nähtavaks ning keskkonda kujundatakse nii, et õppimine oleks sügav, tähenduslik ja koostööne.

5.2.3 Lapsest lähtuv projektõpe

Kontseptsioon ja filosoofiline taust:

- Lapsekesksus ja initsiatiiv: Õppe keskmes on lapse huvi, loovus ja aktiivne roll. Õppimine ei ole passiivne teadmiste vastuvõtt, vaid tähenduslik uurimisprotsess.
- Teoreetilised alused: Reggio Emilia tegevuskultuur: Väärtustab lapse "sada keelt" (erinevad eneseväljendusviisid: kunst, liikumine, sõna jne) ja keskkonda kui "kolmandat õpetajat". John Dewey progressiivne pedagoogika: Rõhutab koostööd, probleemilahendust ja "õppima õppimist" läbi praktilise tegevuse.
- Eesmärk: Toetada 21. sajandi oskusi: kriitilist mõtlemist, loovust, enesejuhtimist ja koostöövõimet.

Projektõppe peamised tunnused

- Konstruktivistlik õppimine: Laps ehitab oma teadmised üles läbi vahetu kogemuse, arutelu ja refleksiooni.
- Süvitsi uurimine: Keskendutakse teemadele, mis pakuvad lastele huvi, võimaldades neil katsetada, vaadelda ja püstitada küsimusi.
- Päriselulisus ja kontekstipõhisus: Õpe on seotud laste igapäevaelu ja ümbritseva keskkonnaga. Akadeemilised oskused (lugemine, arvutamine) omandatakse loomulikult praktiliste tegevuste käigus.
- Nähtav tulemus (produkt): Projekti käigus valmib alati midagi käegakatsutavat (näitus, mudel, etendus, animatsioon), mis peegeldab õppeprotsessi.

Osapoolte rollid:

- Laps: Aktiivne uurija, eesmärkide seadja ja kaasautor.
- Õpetaja: Toetaja, kaaslane ja keskkonna looja. Ta ei anna valmis vastuseid, vaid suunab last teadlikult sügavamate teadmiseni.
- Keskkond ("Kolmas õpetaja"): Füüsiline rühmaruum on organiseeritud nii, et see kutsub uurima, pakub valikuvõimalusi ja toetab iseseisvust.
- Pere: Koostöö koduga on oluline õpitu kinnistamiseks ja lapse huvi toetamiseks.

Projekti etapid:

Kavandamine ja käivitamine:

- Teema valik: Lähtub laste varasemast kogemusest, mängust ja küsimustest. Teema peab olema konkreetne ja uuritav.
- Huvi testimine: Õpetaja kasutab vaatlust ja vestlust, et veenduda teema sobivuses.
- Provokatsioon: Õpetaja poolt loodud stiimul (ese, sündmus, küsimus), mis äratav uudishimu ja käivitab uurimisprotsessi.
- Kaardistamine: Olemasolevate teadmiste väljaselgitamine ja esialgse tegevusplaani loomine koos lastega.

Läbiviimine ja uurimine:

See on protsessi pikim osa, kus toimub aktiivne teadmiste loomine ja süvitsi minemine. Uurimisküsimuste püstitamine: Lapsed sõnastavad (õpetaja abiga), mida nad tahavad teada saada.

Andmete kogumine ja katsetamine:

- Õppekäigud: Külastatakse kohti, mis on teemaga seotud (mets, pood, töökoda).
- Eksperdid: Kohtumised inimestega, kes teemast palju teavad
- Vaatlused ja katsed: Lapsed märkavad muutusi, teevad jooniseid, mõõdavad ja võrdlevad.
- Lapse "sada keelt" (eneseväljendus): Uut infot ei panda kirja ainult tekstina, vaid väljendatakse läbi: (Voolimise, maalimise, meisterdamise; Dramatiseeringute ja rollimängude; Ehitamise klotsid, taaskasutusmaterjalid jne).
- Dokumenteerimine: Õpetaja jäädvustab protsessi (fotod, laste tsitaadid, videod). See aitab lastel näha oma arengut ja teha vahekokkuvõtteid.

Lõpetamine refleksioon:

Projekti lõpetamine peab olema laste jaoks tähenduslik punkt, mis võtab kogetu kokku. Lõpp-produkti loomine: Valmib ühine suur teos, mis võtab õpitu kokku (nt omatehtud raamat, makett, videositlus või ühine näitus).

Jagamine ja tähistamine:

- Näituse avamine teistele rühmadele või vanematele.
- Peo või esitlusürituse korraldamine.

Refleksioon (Tagasiside):

- Arutelu: "Mida me teadsime alguses? Mida me teame nüüd? Mis oli kõige põnevam?"
- Lapsed analüüsivad oma panust ja koostööd.
- Huvipunkti üleminek: Sageli tekib projekti lõpus uus küsimus, mis võib panna aluse järgmisele projektile

Hindamine ja tagasiside:

Projektõppes ei ole hindamine suunatud õigetele või valedele vastustele, vaid õppeprotsessile, arengule ja pingutusele. Kuna projektõppe on lapsekeskne, on ka hindamine toetav ja kirjeldav.

- Kujundav hindamine (protsessi ajal). See on igapäevane toetus, mis aitab lapsel oma tegevust mõtestada:
 1. Vaatlus ja märkmed: Õpetaja jälgib last tegevuses – kuidas ta probleeme lahendab, kuidas kaaslastega suhtleb ja millist huvi üles näitab.
 2. Edasiviiv tagasiside: Õpetaja ei ütle "tubli töö", vaid esitab küsimusi, mis suunavad last edasi: *"Kuidas sa seda tegid?"*, *"Mida sa järgmiseks proovida tahad?"*
 3. Dokumenteerimine kui hindamisvahend: Fotod, videod ja laste ütluste kirjapanek (nt "mõtete sein") võimaldavad lapsel näha oma arengut "enne" ja "nüüd".
- Lapse eneseanalüüs ja refleksioon:
 1. Projektõppe üks eesmärgi on: enesejuhtimisoskuse arendamine.
 2. Lapse sisekaemus: Projekti vältel ja lõpus küsitakse lapselt: *"Mis oli sinu jaoks kõige raskem?"*, *"Mille üle sa kõige rohkem uhkust tunned?"*, *"Keda sa täna aitasid?"*
 3. Kasvumapp (Portfolio): Laps valib ise tööd, mis talle kõige rohkem meeldivad või mis näitavad uue oskuse õppimist. See annab lapsele kontrolli oma õppimise üle.
- Koostööne tagasiside ja rühmarefleksioon:
 1. Ringistumised: Hommiku- või õhturingis arutatakse ühiselt, kuhu projektiga jõuti. See arendab oskust kuulata teisi ja väärtustada grupi ühist pingutust.
 2. Tagasiside kaaslastelt: Lapsed õpivad märkama ja tunnustama üksteise ideid ja panust.
- Tagasiside vanematele:
 1. Protsessi nähtavaks tegemine st vanemad ei saa ainult infot tulemuse kohta (nt joonistus), vaid näevad dokumentatsiooni kaudu (fotod + kirjeldus), milliseid oskusi laps arendas (nt koostöö, loovus, püsivus).
 2. Arenguveestlused st projektõppe käigus kogutud materjal on aluseks arenguveestlusele, kus räägitakse lapse individuaalsest arenguteest, mitte võrdlusest teistega.
- Hindamise fookuspunktid (mida jälgitakse):
 1. Sotsiaalsed oskused: Kas laps teeb koostööd? Kuidas lahendab konflikte?

2. Enesejuhtimine: Kas laps suudab tegevust alustada, planeerida ja lõpule viia?
3. Loovus ja uurimine: Kas laps julgeb katsetada ja uusi lahendusi pakkuda?
4. Akadeemiline lõiming: Kuidas laps rakendab matemaatilisi mõisteid või keelelisi oskusi projekti kontekstis?

5.2.4 Pedagoogiline dokumenteerimine

Dokumenteermise käigus tehakse nähtavaks õppe- ja kasvatustegevuse seos õppekavaga, eesmärgid, tegevused, teemakäsitus ning kokkuvõtte eesmärkide saavutamisest, samuti õppeprotsess ja laste kognitiivne potentsiaal (aruteluoskus, väljendatud seisukohad, teadmised). Füüsiline keskkond toetab dokumentide eksponeerimist laste tegevustest ja õppimisest (tööprotsessi skeemid, laste kirjalikud mõtted, projektiseinad, jne). Dokumentatsioon toetab laste mälu, oskuste arengut ning annab võimaluse aruteluks laste, õpetajate ja vanematega.

Pedagoogilist dokumenteerimist võib kirjeldada protsessina:

1. Küsimuse püstitamine – õpetaja mõtestab, mida ja miks ta soovib uurida (nt lapse huvid, õppimisviisid, roll rühmas).
2. Dokumenteerimine – kogutakse erinevat materjali (fotod, videod, laste tööd, vestlused), kaasates võimalusel ka lapsi.
3. Tõlgendamine – dokumente analüüsitakse kontekstis, arvestades lapse kogemusi, suhteid, keskkonda ja õpetaja pedagoogilisi vaateid.
4. Järelduste tegemine – ühiselt (meeskonnas, laste ja vanematega) sõnastatakse arusaamad lapse õppimisest.
5. Muutuste elluviimine – järelduste põhjal kohandatakse õpetamist, õpikeskkonda ja tegevusi.

Pedagoogiline dokumenteerimine on õpetaja professionaalne mõtlemisprotsess, mille kaudu märgatakse/tõlgendatakse lapse õppimist ja tehakse teadlikke pedagoogilisi otsuseid. Õpetaja seob pedagoogilise dokumenteerimise igapäevase õppe- ja kasvatustööga ning kasutab seda lapse arengu ja õppimise süsteemseks toetamiseks. Selleks õpetaja kogub ja analüüsib dokumenteerimismaterjali (vaatluse kirjalikud kokkuvõtted, fotod, laste ütlused, joonistused jm) lapse õppimise mõtestamiseks. Teeb dokumenteerimise põhjal teadlikke pedagoogilisi järeldusi ja kavandab edasisi samme lapse toetamiseks. Kasutab dokumenteerimist

professionaalse refleksiooni ja meeskondliku arutelu vahendina. Pedagoogilise dokumenteerimise kokkulepitud rütm (soovitus):

- lühijälge nädalas rühma kohta (1–2 fotot või tööjälge + lapse ütlus + õpetaja 1 lause: mida laps uuris).
- 1 meeskonna mõtestamise aeg nädalas (30–45 min): valime ühe jälje ja otsustame järgmise provokatsiooni.
- 1 protsessikirjeldus kuus (projekti lugu: algus – katsetused – muutus mõtlemises – uus küsimus – järgmine samm).

Igapäevaselt märgib õpetaja Eliisi/Stuudiumi päevikusse lühiinfo toimunud õppe- ja kasvatustegevuste kohta (nii sõnas kui ka pildis). Dokumenteerimisel eelistame tegevuse kirjeldusi ja protsessi fotosid (mitte lähivõtteid nägudest), eriti avalikus kommunikatsioonis.

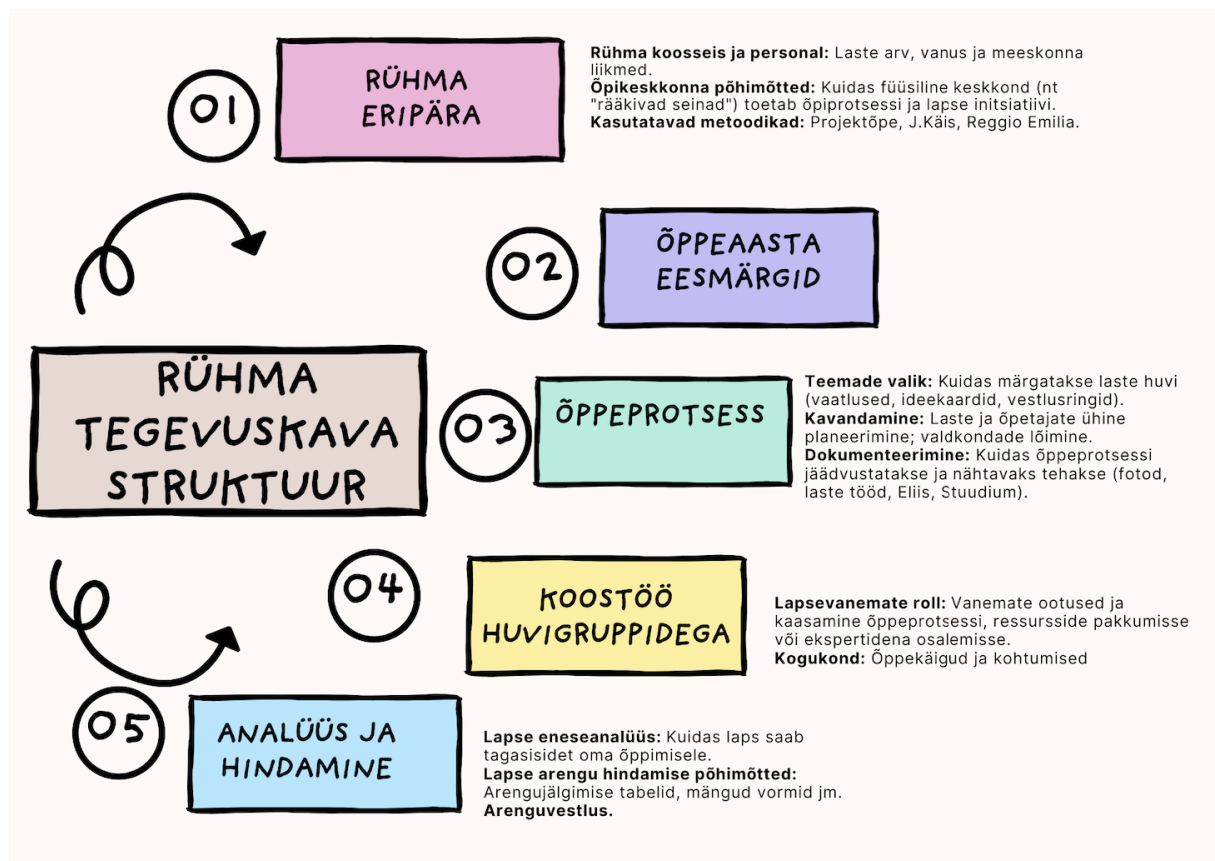
Lisaks annab õpetaja ja/või tugispetsialist päevikus lapsevanematele ka individuaalset tagasisidet erinevate oskuste omandamise osas.

Lapse arengu jälgimiseks koostatakse igale lapsele arengumapp, kuhu kogutakse omandatud oskuste omandamist näitavate laste tööde tulemid.

Hindamine põhineb eelkõige lapse osalusel ja arengul protsessis: kas laps algatab, püsib tegevuses, teeb koostööd, kasutab uusi väljendusviise ja oskab oma mõtet selgitada (sõnades või muul viisil).

Lisaks pedagoogilisele dokumenteerimisele toimub süsteemne lapse arengu hindamine, milleks kasutatakse erinevaid meetodeid. Vt (7.1)

5.2.5 Rühma tegevuskava struktuur

6. Õpi- ja kasvukeskkond

6.1 Lõimitud õppe- ja kasvatustegevus

Lõimitud õppe- ja kasvatustegevus on õppimise korralduse alus. Õppimine toimub õpiolukordades, mis tekivad nii planeeritult kui loomulikult. Laps on aktiivne osaline, õpetaja juhib protsessi teadlikult ja dokumenteerib ning kodu on partner.

Igal lapsel on oma tempo, huvid ja vajadused, seega peab õppimine pakkuma valikuid ja võimalusi. Lapse mõistmine algab tema märkamisest. Täiskasvanu roll on luua õppimiseks tingimused: pakkuda kultuurikogemusi ja vahendeid, toetada suhtlemist ning märgata lapse huve. Täiskasvanu on eeskujuks hoiakute, käitumise ja suhtlemise osas. Täiskasvanu töö on teadlik: hoida järjepidevust, luua turvalised piirid, innustada ja samal ajal suunata.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisel lõimitakse erinevaid valdkondi ja tegevusi ning luuakse võimalusi vabamänguks, katsetamiseks, liikumiseks, musitseerimiseks ja

loovtegevusteks nii individuaalselt kui koos teistega. Lõimitud õpe põhineb arusaamal, et lapse kogemused on terviklikud ning teadmised, oskused ja hoiakud arenevad üheskoos päriseluliste olukordade, mängu ja keskkonna kaudu.

Lõiming võib lähtuda laste huvist, valdkondlikest eesmärkidest, loodusest ja aastaajast, traditsioonidest, kultuurisündmustest ning kodukoha ja kogukonna võimalustest. Valdkonnad ja tegevused lõimitakse, sest lapse kogemus on tervik. Lõiming toetab uudishimu, seoste loomise, probleemilahenduse ja loovuse tekkimist ning arengut.

Õpi- ja kasvukeskkond kujuneb koosloomes. Lapsed ja täiskasvanud loovad koos mängu, ideid, projekte ja ruumi. Õpetaja märkab laste tähelepanekuid ja küsimusi, algatab tegevusi koos lastega, kaasab lapsi aruteludesse, pakub vahendeid uurimiseks ja ideede elluviimiseks ning kujundab olukordi, mis toetavad laste eesmärke ja mängu. Laste aktiivne osalemine keskkonna ja tegevuste kujundamisel toetab vastutustunnet ning õpimotivatsiooni.

Õppimisele annab suuna eesmärgistamine, mis toetab nii protsessis osalemist kui tulemuste kujunemist. Õpetaja seob kavandatud tegevused õppekava valdkondlike eesmärkidega ning arvestab laste endi püstitatud eesmärke ja huvisid. Õpetaja analüüsib, mida lapsed kogesid ja õppisid, mida jätkata, kuidas toetada, kuidas muuta keskkonda ning kuidas kaasata peret. Õppimise järjepidevuse tagamiseks analüüsitakse õppeprotsessi regulaarselt.

Refleksioon on pidev. Tagasisidet kogutakse vaatluste, vestluste, dokumentide ja kolleegidevaheliste arutelude kaudu. Pedagoogilise dokumenteerimise kaudu tehakse õppimine nähtavaks lastele ja peredele, kasutades fotosid, lapse ütlusi, mõttekaarte, plakateid ja väljapanekuid. Õppimise mõju märgatakse laste eneseväljenduse, oskuste, huvi, osalemise, koostöö ja probleemilahenduse kaudu.

Keskkonna kujundamise kokkulepped

- Rühmaruum on liigendatud vastavalt rühma võimalustele loovmängu, uurimise ja avastamise, kunsti, lugemise ja rahunemise, ehituse ja konstrueerimise, rollimängu ning muusika ja liikumise aladeks.
- Vahendid on lapsele kättesaadavad ja valikuid tekitavad.
- Õppimine ja õpetamine tehakse nähtavaks laste ütluste, fotode, protsessi jälgede, plakatite ja mõttekaartide kaudu.

- Õueala kujundamisel eelistatakse tegevuskeskusi, mitte identseid rühmaväljakuid: liikumisrada, vaikuseala, loov-ehitusala, mudaköök, veemäng, lava või rolliala, „metsiku looduse“ nurgake, lõkkekoht, aiandus või kasvukastid ja õpperada.
- Lähikäikudest kasutatakse süsteemselt: park, mets, raamatukogu, muuseum, turg ja kogukonna sündmused.

6.2. Õpikeskkonna kujundamine

Õpi- ja kasvukeskkond on lapse füüsilise, sotsiaalse, vaimse ja digitaalse keskkonna kooslus. Õppimine toimub igapäevatoimingutes, mängus, kavandatud ja spontaansetes õpiolukordades, siseruumis, õues, lähikäikudes ja kodus.

Lasteaias kujundatakse õpi- ja kasvukeskkonda lapse heaolust ja lapsekesksusest lähtudes. Laps kasvab, areneb ja õpib koostöös keskkonnaga kodus, lasteaias ja kogukonnas. Keskkond toetab lapse enesehinnangu kujunemist, pakub väljakutseid, loob koostööolukordi ning annab lapsele vahetut tagasisidet tema tegutsemisest ja õppimisest.

Õpi- ja kasvukeskkond kannab alushariduse alusväärtusi: lapsepõlve väärtustamist, turvalisust, ilu ja hoolivust. Keskkond kujuneb tähendustega: ruum, suhted, kokkulepped, vahendid ja tegevused loovad lapsele mõtestatud õppimise ja kasvamise raami. Keskkond on tähenduste süsteem. Ruum ei ole ainult asjad, vaid see näitab, mida siin väärtustatakse, mida siin saab teha ja mida siin märgatakse.

Õpi- ja kasvukeskkond on tervik. Füüsiline, sotsiaalne, vaimne ja digitaalne keskkond toimivad koos. Õppimine toimub igal pool ja kogu aeg. Loomulik keskkond ja õuesõpe on vajalikud. Õpitavaga tutvutakse võimalusel selle loomulikus keskkonnas. Õues ja lähikäikudes tekivad väljakutsed ja koostöösituatsioonid, mida rühmaruum üksinda ei paku. Õuesõpe loob võimaluse vahetuks kogemiseks, meelte tunnetamiseks, tegutsemiseks ja koostööks. Õuesõppes väärtustatakse koha valikut, meelelist kogemist, vahetut osalust, kogetu jagamist ja õpitu mõtestamist.

Õpi- ja kasvukeskkond on pidevas muutumises. Keskkond muutub koos eesmärkide, teemade ja laste vajadustega.

Sotsiaalse ja vaimse keskkonna kujundamisel lähtutakse lapse heaolust ja ühistele väärtustele tuginevatest kokkulepetest. Luua tuleb usaldav, sõbralik, pinge- ja vägivallavaba õhkkond.

Lapsi suunatakse üksteisega arvestama, üksteist toetama ja koostööd tegema. Väärtustatakse ideede ja arvamuste paljusust, tagatakse aeg mõtestamiseks, mõttevahetuseks ja tagasisideks ning kujundatakse heatahtlik suhtumine erinevustesse ja võrdsed võimalused. Tegevusi kohandatakse paindlikult, võimaldatakse valikuid ja luuakse võimalused aktiivseks osaluseks. Koostööd tehakse peredega, et tagada lapse arengule järjepidev raam.

Füüsilise keskkonna kujundamisel tagatakse turvalisus, tehakse õppeprotsess nähtavaks ning tagatakse õppe- ja mänguvahendite kättesaadavus ja mitmekesisus. Võimalusel kujundatakse paindlik ja ümberkohaldatav rühmaruum, mis toetab liikumist, alarühmade tööd ja omaette olemist. Luuakse võimalused mängimiseks ja liikumiseks ruumides ja õues.

Keskkonna kujundamisel arvestatakse laste arengulisi eripärasid. Nooremate laste puhul toetatakse meelelist ja praktilist tegutsemist. Vanemate laste puhul luuakse keskkond, mis aitab kogemusest aru saada, seoseid luua, ideid arendada ja loovalt lahendusi leida. Ülestimuleeriv ruum vähendab keskendumisvõimet.

Lasteaia õueala kujundatakse mitmekesise ja arendavana, et laps saaks valida tegevusi huvist lähtudes ning kogeda liikumist, loovust, uurimist ja koostegutsemist. Kasutatakse avatud õpikeskkondi: lähiümbruse loodust, kultuuriasutusi, raamatukogu, muuseume, kogukonnakeskusi, turgu ning kohalikke ettevõtteid ja asutusi. Need kogemused toetavad lapse arusaamist kodukohast ja ühiskondlikest kokkulepetest.

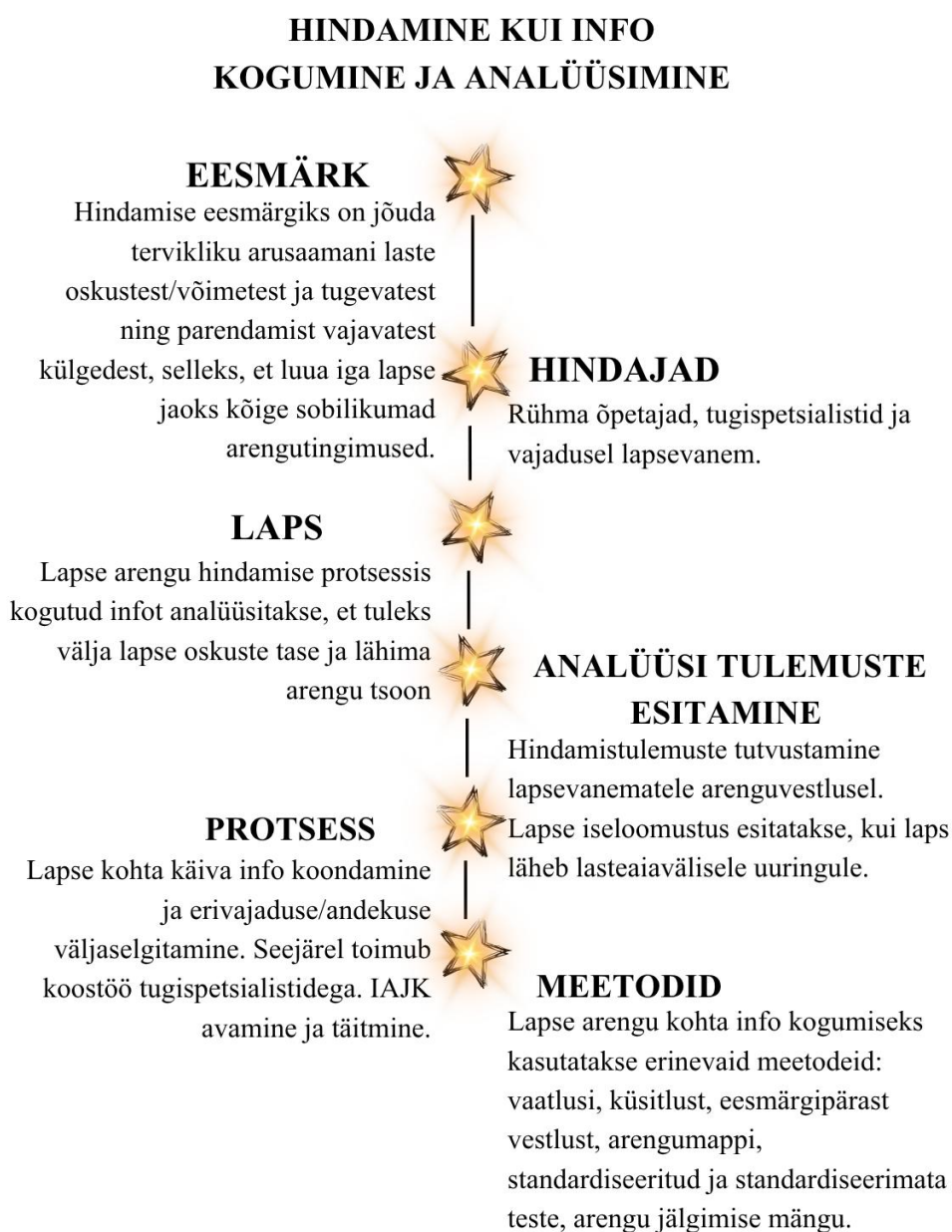
Keskkonna kujundamisel väärtustatakse rahvuslikkust, pärimust ja eesti kultuuritraditsioone. Kasutatakse rahvakalendri tähtpäevi, laulumänge, regilaulu, rahvatantsu, vanasõnu ja mõistatusi, käsitööd, loodusest inspireeritud mustreid ning kodukoha pärimust. Rahvakultuuriline keskkond toetab identiteeditunnet ja järjepidevust.

Digivahendeid kasutatakse täiskasvanu teadliku suunamise all eesmärgipäraselt ja lapse arengut toetaval viisil. Järgitakse turvalisuse ja isikuandmete kaitse nõudeid.

7. Lapse arengu hindamise ja toetamise põhimõtted ja korraldus

Hindamine tähendab informatsiooni kogumist lapse ja tema arengukeskkonna kohta ning selle info analüüsimist. Hindamistulemused aitavad õppe- ja kasvatustegevuse planeerimisel ja läbiviimisel arvestada lapse individuaalseid võimeid ja vajadusi. Lapse hindamine hõlmab endas mitmeid olulisi aspekte (vt joonis 1).

Joonis 1. *Lapse arengu hindamise olulised aspektid*

7.1 Hindamise meetodid, metoodika ja dokumenteerimine

Tähtis on mõista iga lapse eripära, tema tugevaid ja veel arendamist vajavaid valdkondi ning selgitada välja erivajadused. Lapse arengu ja õppimise jälgimine ning kirjeldamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatustegevusest, jälgides lapsi nii igapäevastes toimingutes, vabamängus kui ka õpetaja poolt suunatud tegevustes. Kokkulepitud hindamismetoodika raames on õpetajal võimalus valida sobiv hindamisviis: kasutada vastavalt lapse vanusele vaatlus- ja küsitlusjuhendeid (lisa 1) ning sotsiaalsete oskuste vaatluslehte (lisa 2) ja/või rakendada õpetaja enda koostatud mittestandardiseeritud hindamisvahendeid.

Hindamistulemused kantakse lapse arengu jälgimise tabelisse (lisa 3) juhul, kui hindamisel kasutatakse kokkulepitud hindamisvahendeid (lisa 1 ja 2). Õpetaja koostatud hindamisvahendi kasutamisel ei ole kõigi tulemuste tabelisse kandmine kohustuslik; õpetaja lähtub andmete valikul nende asjakohasusest lapse arengu jälgimisel.

Rühmaõpetajad hindavad kõikide laste arengut kaks korda aastas (soovituslikult oktoobriks ja aprilliks). Tulemuslik kokkuvõte kajastub arengumapis. Lasteaia tugispetsialistid hindavad iga õppeaasta alguses lisatuge vajavate laste arengut. Lisaks hinnatakse õppeaasta jooksul kõigi uute laste kõne ja tunnetustegevuse arengut ning tugispetsialistid hindavad õppeaasta esimesel poolel 5-aastaste laste kirjaliku kõne eeloscusi.

Tugispetsialistid kasutavad laste tunnetustegevuse ja kõne arengu hindamiseks

- J. Strebeleva vaimse arengu hindamise metoodikat
- PEP-3 testi
- LAHE e-hindamisvahend
- 3–4-aastaste laste kõne testi
- 5–6-aastaste laste kõne testi
- Hilve Kivipõld-Verbitskas (2015). Materjal kuueaastaste laste koolivalmiduse tasemega tutvumiseks
- Mittestandardiseeritud hindamisvahendid

Sügisel kirjutavad tugispetsialistid pärast hindamist kokkuvõtte. Üld-, tõhustatud ja erituge vajavatele lastele avatakse individuaalse arengu jälgimise kaart (IAJK) (lisa 4). Vajaduspõhiselt koostab õpetaja koostöös abiõpetaja, tugispetsialisti, tugiteenuste koordineerija ja vanemaga lapsele lasteaia õppekava alusel individuaalne arenduskava (IAK) (lisa 5). Vajadusel tehakse koostööd lasteaia ja koolivälise nõustamismeeskonnaga, lasteaiaväliste spetsialistidega ning

soovitatakse lisauuringuid. Kevadel annavad tugispetsialistid hinnangu abi saanud laste arengule. Väikerühmades on arenguestlused kaks korda aastas, teistes rühmades vähemalt üks kord aastas.

7.2 Koolivalmidus

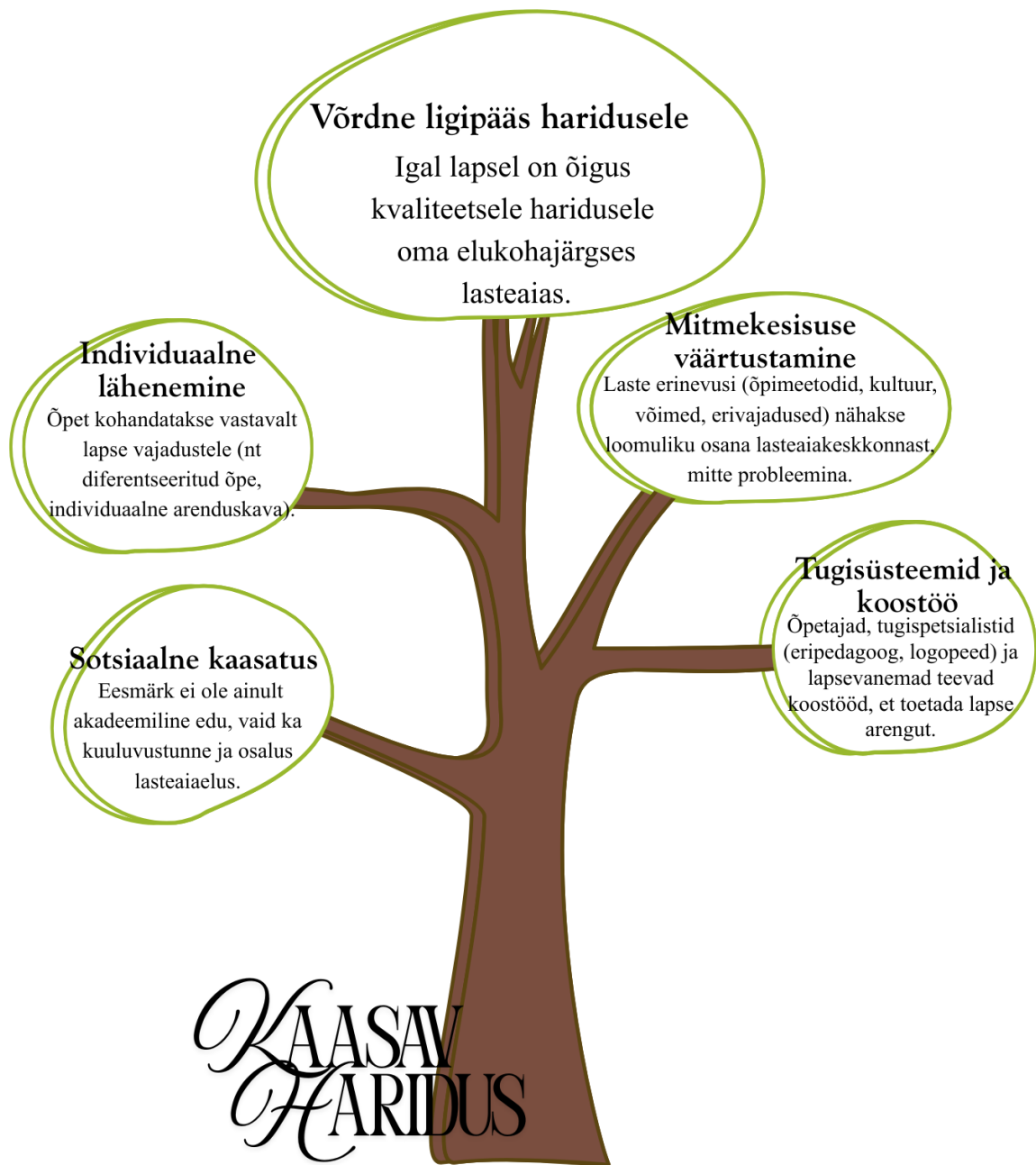
Koolimineva lapse kohta koostab lasteaed koolivalmiduskaardi, milles on kirjeldatud lapse üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade arengutulemused. Laste koolivalmidust hindavad ja analüüsivad kaks korda aastas rühmaõpetajad ja vajaduspõhiselt tugispetsialistid. Rühmaõpetajad viivad läbi kooliminevate laste hindamise viimase õppeaasta alguses ja lõpus, et selgitada välja nende tugevused ja arenguvajadused.

Koolivalmiduse täpsemaks kirjeldamiseks kasutavad tugispetsialistid/õpetajad *E. Kikase joonistamise testi* (lisa 6). Pärast joonistustesti läbiviimist kirjutatakse iga lapse kohta tagasiside leht, mis pannakse lapse arengumappi.

Hindamise ja analüüsimise tulemusena valmib *lapse koolivalmiduskaart* (lisa 7), mis kantakse hariduse infosüsteemi (EHIS). Õpetajale on koolivalmiduskaardi täitmisel abiks vastav *juhendmaterjal* (lisa 8).

7.3 Kaasava hariduse põhimõtted ja korraldus

Kaasav haridus pakub kõigile lastele - sõltumata nende võimetest, tervislikust seisundist, sotsiaalsest taustast, keelest või erivajadusest - võimalust õppida koos eakaaslastega ja saada vajalikku tuge.

7.3.1 Tuge vajav laps lasteaias

Iga laps on ainulaadne – oma iseloomu, arengutempo, huvide ja vajadustega. Toevajadus tuleneb lapse käitumises või arengus ilmnevatest märkidest. Lapsele vajaliku toe liigi määramine toimub lapse arengu jälgimise ja analüüsi käigus, kaasates vanemaid ja tugispetsialiste. Lapse lasteaeda saabumisel teavitatakse lapsevanemat lapse arengu hindamisest, seejärel hinnatakse lapse arengut. Juhul, kui selgub toevajadus, teavitab lasteaed

sellest vanemat ning korraldab arenguevestluste. Vajadusel tehakse koostööd lasteaia ja koolivälise nõustamismeeskonnaga, lasteaiaväliste spetsialistidega ning soovitatakse lisauuringuid. Selle tagamiseks rakendatakse lasteaia õppe- ja kasvatustegevuses kolmetasandilist tugisüsteemi.

1. **Üldine tugi:** Rakendatakse rühmas lastele, kes vajavad ajutist abi (nt häälikuseade, kohanemiskeskused, mahajäämus eeldatavate arengutulemuste saavutamisel). Üldise toe pakkumine on rühmas õpetaja ülesanne, kes diferentseerib õppetegevusi, pakub individuaalset lisajuhendamist ja tegevusi alarühmas. Vajadusel tugispetsialist nõustab õpetajat ja pakub lapsele tuge. Kui lasteaia tagatud üldine tugi ei anna lapse arenguks soovitud tulemusi, teeb tugiteenuste koordineerija vanematele ettepaneku pöörduda lasteaia ja koolivälise nõustamismeeskonna poole tõhustatud või eritoe rakendamise vajaduse väljaselgitamiseks.
2. **Tõhustatud tugi:** Rakendatakse lapsele, kelle toevajadus on püsivam, võivad vajada õpet väikerühmas ning vajavad regulaarselt tugispetsialisti(de) abi, spetsiifilist õpet, keskkonda, metoodikat ja vahendeid. Toe rakendamiseks on vajalik lasteaia ja koolivälise nõustamiskomisjoni soovitus.
3. **Eritugi:** Rakendatakse lapsel, kes oma arengulise eripära tõttu vajab mitut tugispetsialisti teenust, võib omada puuet ja vajab kohandusi mitmes valdkonnas (spetsiifiline õppe- ja kasvatustegevuse korraldus, keskkond, metoodika või spetsiifilised vahendid) ning pidevat individuaalset lisatuge rühmas või õpet kuni kuue lapsega rühmas. Erituge saab soovitada lasteaia ja koolivälise nõustamiskomisjoni.

Õpetajad koostöös tugispetsialistidega jälgivad ja hindavad õppeaasta alguses laste arengutaset, et tagada varajane märkamine, individuaalne lähenemine. Andekatele lastele pakuvad õpetajad või teised spetsialistid lasteaias vajaduse korral tema arengule vastavaid ülesandeid.

Üld-, tõhustatud ja erituge vajavatele lastele koostatakse IAJK. Rühma- ja tugimeeskonna otsuse põhjal koostatakse lapsele IAK. IAK koostatakse lapsele, kes erineb teistest rühma lastest sellisel määral, et ta ei ole arenguliselt võimeline õppima rühma õppekava järgi. IAK koostamises osaleb ka muusika- ja liikumisõpetaja. Meeskonnatöö efektiivsusele aitab kaasa tugiteenuste koordineerija (TUKO). Lasteaia direktor määrab selleks isikuks eripedagoogilise/logopeedilise haridusega või eripedagoogiliste kompetentsidega töötaja.

IAJK eesmärk on koguda ja süstematiseerida teavet lapse arengu, oskuste ja vajaduste kohta, et kavandada sobivaid õppe- ja kasvatusmeetmeid.

Tuge vajavate laste puhul muutub IAJK tugimeeskonna töö alusdokumendiks, mis sisaldab:

- lapse üldandmeid (nimi, vanus, rühm, täitmise kuupäev);
- lapse testimise/uuringu tulemused;
- lapse tugevusi ja huvisid (nt millistes tegevustes laps tunneb end kindlalt, mida naudib);
- arenguvaldkondade kirjeldust (kognitiivne, sotsiaalne, emotsionaalne, kehaline, kõne areng jm);
- õpetaja tähelepanekuid ja näiteid lapse toimetulekust igapäeva olukordades;
- märkusi rakendatud toetusmeetmete ja nende tulemuslikkuse kohta;
- lasteaiaaväliseid andmeid (tervise seisund/puue, lasteaia ja koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel);
- kokkuvõtet ja soovitusi edasiseks arendamiseks.

IAK sisaldab:

- lapse üldandmeid (nimi, sünniaeg, rühm/klass, kontaktisikud);
- lapse arengu kirjeldust;
- arendamist vajavaid valdkondi (füüsiline areng, eneseteenindus, mäng ja sotsiaalsed oskused, suhtlemine ja kõne, emotsionaalne seisund ja käitumine ning tunnetustegevus);
- eesmärgid;
- toetavaid tegevusi eesmärkide saavutamiseks;
- vastutajaid ja rolle;
- (vajadusel) soovitusi rühma- või õpikeskkonna kohandamiseks;
- kokkuvõtet perioodi lõpus.

IAK-d tutvustatakse lapsevanemale. Meeskonnaliikmed ja lapsevanem kinnitavad IAK allkirjaga.

Kui lapsevanemal on vaja esitada lapse iseloomustus (lisa 10) erinevatele spetsialistidele (nt lastepsühholoogi, lastepsühhiaatri, lasteaia ja koolivälise nõustamismeeskond, KOV lastekaitse spetsialist jt), siis täidab ta avalduse ning esitab selle lasteaiale. Vastavalt lasteaia kodukorrale avalikustatakse iseloomustus lapsevanemale ja väljastatakse lasteaia ühe nädala jooksul peale avalduse esitamist.

Tõhustatud- ja eritoega laste vanematel on võimalus valida väikerühm. Väikerühma suunamiseks tuleb lapsevanemal pöörduda lasteaia ja koolivälise nõustamismeeskonna poole. Lapse vastuvõtmisel väikerühma esitab lapsevanem või hooldaja lasteaia direktorile kirjaliku avalduse ning lasteaia ja koolivälise nõustamismeeskonna otsuse, mille alusel suunatakse laps vajadusel ja võimalusel väikerühma.

Koolipikenduse ja varasema kooliminemise otsuse teeb lapsevanem, soovitus annab lasteaed. Juhul, kui esineb erimeelsusi, pöördub lapsevanem lasteaia ja koolivälise nõustamismeeskonna poole.

8. Valdkondade õppe ja kasvatustegevuse põhimõtted ning kolme aastase lapse ja kuue-kuni seitsmeaastase lapse eeldatavad oskused

8.1 Koolieelsete laste eeldatavad üldoskused

Üldoskuste kujunemist toetatakse õppe- ja kasvatustegevuste kaudu, lõimides erinevaid valdkondi. Õppekavas eristatakse nelja üldoskuste rühma: sotsiaalsed- , eneseregulatsiooni- , tunnetus- ja õpioskused ning mänguoskused.

Üldoskuste kasutusviisid on järgmised:

- aitavad seada eesmärgi;
- on õppe- ja kasvatustegevuste valiku aluseks;
- aitavad hinnata õpisisu eakohasust;
- toetavad lapse võimete mitmekülgset arendamist.

8.1.1 Sotsiaalsed oskused

Sotsiaalseid oskused on suhtlemisoskus, emotsionaalne oskus, reeglite järgimise oskus, erimeelsuste lahendamise oskus, koos mängimise oskus ja prosotsiaalsed oskused (abi pakkumine ja küsimine).

Erimeelsuste lahendamise oskus (koostööoskus, sõbralik suhtlus, kuulamine) avalduvad rühmatöös, mängulistel olukordades, kus lapsed peavad kokku leppima, kuidas midagi koos teha, jagada ülesandeid või lahendada eriarvamusi.

Koos mängimise oskus (koostöö reeglites ja mängus) toetavad reeglite järgimist ja arvestamist kaaslaste vajaduste ja soovidega – näiteks kui laps loob ühismängus tasakaalu oma soovide ja teiste laste ettepanekute vahel.

Tabel 1. Sotsiaalsete oskuste eeldatavad tulemused vanuseti

3–4	4–5	5–6	6–7
Suhtleb eakaaslastega ja tuttavate täiskasvanutega.	Alustab vestlust, osaleb mängudes ja räägib oma mõtetest.	Vestleb vabalt, loob ja hoiab sõprussuhteid.	Tunneb huvi teiste vastu, oskab luua sõprussuhteid ja tahab ning julgeb suhelda.
Märkab täiskasvanu suunamisel teise lapse tundeid, reageerib lihtsatele emotsioonidele (rõõm, kurbus).	Märkab teiste tundeid, püüab lohutada või aidata.	Arvestab teiste tunnetega gruppidegevustes.	Püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses.
Jagab mänguasju täiskasvanu julgustusel.	Teeb koostööd väikeses grupis, lihtsates olukordades pakub ja küsib abi.	Töötab grupis ühise eesmärgi nimel, abistab vajadusel kaaslast.	Oskab kaaslastega arvestada ja teha koostööd ning osutab ja küsib vajadusel abi.
Mõistab lihtsate olukordade sobivust täiskasvanu abil.	Tunneb ära sobimatu käitumise, kui sellele viidatakse ning leiab täiskasvanu suunamisel sobiva käitumisviisi.	Teeb ise valikuid käitumisviiside vahel ja õpib neid tagajärgedega seostama.	Teeb vahet sobiva ja ebasobiva käitumise vahel, valib sobiva käitumisviisi vastavalt olukorrale ning mõistab oma käitumise tagajärgi.
Järgib lihtsaid kokkuleppeid ja õpib viisakusreegleid täiskasvanu juhendamisel.	Tuletab meelde ja püüab järgida rühma kokkuleppeid ning lihtsamaid viisakusreegleid, vajadusel täiskasvanu toel.	Järgib rühma reegleid ja üldtunnustatud viisakusreegleid.	Järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme.
Märkab, et inimesed võivad välja näha erinevad (nt nahavärv, kasv).	Teab, et inimestel võivad olla erinevad vajadused (sh toevajadused) ja kombed.	Räägib erinevustest avatud ja mõistval viisil.	Mõistab, et inimesed võivad olla erinevad.
Avaldab eelistust	Pakub ideid	Arutab valikuid ja	Osaleb ja teeb

kahe valiku vahel.	tegevuste osas.	otsustab koos kaaslastega.	ettepanekuid otsustusprotsessides.
Proovib uut tegevust täiskasvanu toel.	Tegutseb muutunud olukorras täiskasvanu juhiste toel.	Püüab uudsetes olukordades ise hakkama saada, vajadusel küsides tk abi.	Suudab uudsetes olukordades toime tulla vajadusel täiskasvanu juhiseid järgides.

Lapse arengu toetamine lähtudes lapse toevajadusest või muust kodusest keelest

- Tugevustel põhinev lähenemine – laps, kes ei julge suuliselt suhelda, võib väljendada ennast joonistades või kehakeelega. Õpetaja loob võimalusi, kus laps kogeb eduelamust ja usaldust.
- Sotsiaalsete olukordade harjutamine – mängulised dialoogid, rollimängud, kus õpetaja toetab lapse sotsiaalsete oskuste õppimist väikeste sammude kaupa.
- Füüsilise keskkonna kohandamine – rahulikud nurgakesed (vaikusepesad), kindel päevakava ja visuaalne info vähendavad sotsiaalset ärevust.
- Tugevam täiskasvanu tugi – õpetaja suunab ja peegeldab lapse käitumist turvaliselt, toetab emotsioonide reguleerimist ja sobiva käitumise õppimist.
- Keeleline toetamine muukeelsetele lastele – visuaalsed vahendid (piktogrammid, emotsioonikaardid), kordused, kehakeel ja lihtsustatud keel, laps saab järk-järgult liituda rühmaga ja mõista sotsiaalseid olukordi.
- Koostöö perega – lapse sotsiaalsete oskuste arendamine on tõhusam, kui rühma personal ja pere tegutsevad koos. Erivajaduse või keelelise erinevuse korral hoitakse vanemaga usalduslikku kontakti, vajadusel kasutatakse tõlkeabi.

8.1.2. Eneseregulatsiooni oskused

Eneseregulatsiooni oskused on oskused, mis on seotud töömälu, tähelepanu ning pidurdusprotsesside suunamise ja oma käitumise kavandamisega.

Eneseregulatsiooni oskused:

- emotsionaalsed - laps õpib oma tundeid ära tundma ja neid sobival moel väljendama,
- käitumuslikud - laps suudab järgida kokkuleppeid ja reegleid, oodata oma järjekorda, lõpetada alustatud tegevuse ning tulla toime pettumusega,
- kognitiivsed - lapse võime keskenduda, hoida tähelepanu ja planeerida oma tegevust.

Eneseregulatsiooni oskused hõlbustavad uute oskuste õppimist ja võimaldavad lastel õppetöös edukalt osaleda.

Tabel 2. Eneseregulatsiooni eeldatavad tulemused vanuseti

3–4	4–5	5–6	6–7
Väljendab oma emotsioone füüsiliselt (nt nutt, kallistamine).	Kirjeldab lihtsamaid emotsioone täiskasvanu toel (nt olen rõõmus, olen kurb).	Suudab emotsioone kirjeldada, mis teeb kurvaks või õnnelikuks, ja õpib mõistma ka keerukamaid tundeid (nt uhkus, häbi jm).	Suudab oma emotsioone kirjeldada ning sobival viisil väljendada.
Osaleb täiskasvanu toel mängudes ja igapäevategevustes.	Algatab mõningaid mängu ja tegevusi täiskasvanu suunamisel.	Kavandab mängu ja igapäevategevusi ning viib alustatu enamasti lõpuni, kuid võib vajada täiskasvanu abi.	Kavandab, algatab ja korraldab mängu ja igapäevategevusi ning viib alustatud tegevused lõpuni.
Järgib lihtsamaid juhiseid täiskasvanu suunamisel ja keskendub lühiajaliselt alustatud tegevusele.	Lahendab ülesandeid ja teeb koostööd kaaslastega, vajades täiskasvanu juhendamist.	Tegutseb iseseisvalt ja grupis eesmärgipäraselt, suutes keskenduda ja pingutada ülesannete täitmisel, vajadusel täiskasvanu toel.	Suudab pingutust nõudva tööülesande kallal iseseisvalt ja grupis sihivõrre tegeleda.
Saab aru lihtsamatest käitumisreeglitest ning püüab neid täiskasvanu toel igapäevategevustes järgida.	Oskab tuttavas keskkonnas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.	Oskab avalikus ruumis (nt teater, kontsert, liiklus) sobivalt käituda ja lähtuda kokkulepitut reeglitest.	Oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele.
Osaleb täiskasvanu suunamisel rahunemist soodustavates tegevustes.	Õpib täiskasvanu toel vaimset tasakaalu ja rahunemist soodustavaid tegevusi.	Oskab vajadusel iseseisvalt kasutada lihtsamaid vaimset tasakaalu ja rahunemist soodustavaid tegevusi.	Oskab vajadusel kasutada vaimset tasakaalu ja rahunemist soodustavaid tegevusi.
Saab hakkama lihtsamate eneseteenindamise toimingutega (riietumine, söömine, tualeti kasutamine) ja tööharjumustega	On omandanud esimesed eneseteenindamise ja tööharjumused, võib vajada täiskasvanu tuge.	Saab hakkama eneseteenindamisega ja on omandanud enesekohased tööharjumused (isiklike asjade hoidmine, vahendite	Saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esimesed tööharjumused.

(lehtede riisumine, mänguasjade koristamine).		heaperemehelik kasutamine).	
---	--	-----------------------------	--

8.1.3. Tunnetus- ja õpioskused

Lapse tunnetuslik areng algab mängulistest tegevustes: sorteerimisel, järjestamisel, ehitamisel, loovtegevustes ja loodust uurides. Laps õpib märkama seoseid, kirjeldama nähtusi ja tegema lihtsamaid järeldusi. Tähelepanu ja keskendumisvõime kujunevad läbi järjepideva harjutamise – rutiinide, liikumismängude ja kuulamisharjutuste kaudu. Mälu areneb salmide, lugude, reeglite ja mustrite meeldejätmise kaudu.

Tunnetus – ja õpioskusi toetab keskkond, õppimist toetavad olukorrad, motivatsioon ja eduelamus. Laps vaatab, katsetab, avastab, hangib infot oma kogemuse ja aktiivse tegutsemise kaudu.

Tabel 3. Tunnetus – ja õpioskuste eeldatavad tulemused vanuseti

3–4	4–5	5–6	6–7
Suudab lühiajaliselt (5–10 min) keskenduda huvipakkuvale tegevusele, vajades täiskasvanu juhendamist.	Suudab huvipakkuvatele tegevustele keskenduda mõnda aega (10–15 min) ning suudab alustada ja lõpetada tegevuse, vajadusel täiskasvanu toel.	Suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda (15–20 min), viib alustatud tegevuse lõpule.	Suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda.
Saab aru lihtsatest ja tuttavatest lausetest ning reageerib kuuldule enamasti konkreetse tegevusega, täiskasvanu juhendamisel.	Täidab täiskasvanu poolt antud ülesande, vastates lihtsatele küsimustele.	Reageerib sobivalt täiskasvanu juhistele ja osaleb lühikeses arutelus.	Saab kuuldust aru, reageerib sellele vastavalt ning kasutab arutlevat dialoogi.
Järgib täiskasvanu toel üheosalist juhust (nt „Palun pese käed”).	Täidab kaheosalist juhust, kui tegevused on tuttavad ja lihtsad (nt „Palun pane riided selga ja pese käed“), vajadusel täiskasvanu toel.	Täidab iseseisvalt lihtsamat kahe- kolmeosalist juhust, kui tegevused on seotud igapäeva- toimingutega (nt „Palun pane riided selga, siis jalanõud	Suudab täita kahe- kolmeosalist igapäevast juhust või korraldust.

		jalga ja lõpuks mine mänguplatsile“).	
Väljendab täiskasvanu abil oma mõtteid lihtsate lausetega ja esitab küsimusi.	Väljendab oma mõtteid, kasutades lihtsamaid põhjendusi (nt „sest mulle ei meeldi“) ja küsimusi (nt „kuidas see töötab?“) ning arutleb igapäevaste teemade üle, vajadusel täiskasvanu suunamisel.	Esitab küsimusi, avaldab arvamust (nt „Ma arvan, et...“) ja arutleb lihtsate probleemide üle (nt mida teha, kui keegi on kurb).	Esitab küsimusi, arutleb ja oskab oma mõtteid arusaadavalt väljendada.
Rühmitab täiskasvanu toel esemeid ühe selge ja nähtava tunnuse järgi (nt kõik punased klotsid).	Rühmitab esemeid kahe erineva nähtava tunnuse alusel (nt kollased suured pallid).	Oskab rühmitada esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste ning ühe ja sama eseme mitme erineva tunnuse järgi (nt pall on ümmargune, punane ja mängimiseks).	Oskab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel rühmitada.
Kirjeldab täiskasvanu suunamisel üksteisele järgnevaid tegevusi, mis on seotud isikliku kogemusega (nt „vihma sadas, ei saanud õue minna“).	Eristab hulkade suurust ja proovib loendada või järjestada ning kirjeldab lihtsaid põhjus-tagajärgseoseid igapäevastes olukordades (nt „kuna sa jooksid, siis kukkusid“).	Suudab iseseisvalt loendada, võrrelda hulki ja oskab kirjeldada sündmuses ning nähtuses põhjus-tagajärgseoseid.	Saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna.
Tegutseb, uurib, katsetab enamasti kogemuspõhiselt ja matkides, vajades täiskasvanu tuge.	Konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi – lahendab lihtsamaid praktilisi probleeme (nt „eelmine kord see vahend sobis, proovin uuesti“), kuid võib vajada täiskasvanu suunamist.	Kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides ja oskab põhjendada oma valikuid ja otsuseid lühidalt (nt „ma tegin nii, sest eelmine kord see töötas“).	Kasutab õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades.

Valib vahendeid ja lahendab probleeme enamasti katse-eksituse abil (nt proovib mitut erinevat eset, kuni üks sobib).	Valib vahendeid ja osaleb lihtsates praktilistes probleemi-lahendustes, kus saab proovida erinevaid vahendeid (nt ehitusklotsid, loovmaterjalid).	Valib tuttavate ülesannete puhul sobivaid vahendeid ja võtteid ning lahendab probleeme, tuginedes varasemale kogemusele.	Kasutab sobivaid vahendeid ja võtteid probleemi-lahenduseks
--	---	--	---

Lapse arengu toetamine lähtudes lapse toevajadusest või muust kodusest keelest

Lapse arengut toetavad:

Praktiline meetod, näitlik meetod, sõnaline meetod.

Keeleline toetamine (muu kodune keel kui eesti keel):

kasutada palju mitteverbaalseid viise (pildid, žestid, näoilmed), toetame sõnavara omandamist pildikaartide, teemamängude ja lihtsate lausete kaudu;

- luua sidemeid koduse keelega – kasutada vajadusel tõlget või tõlkimisrakendust, teha koostööd lapsevanematega;
- julgustada suhtlust nii eakaaslaste kui täiskasvanutega.

8.1.4. Mänguoskused

Mäng on lapse poolt vabalt valitud ja suunatud tegevus, mis on naudingut pakkuv ja köidab lapse kujutlusvõimet.

Täiskasvanute teadlikult loodud keskkonnas tunneb iga laps end turvaliselt ning mängib vastavalt oma võimetele ja huvidele, pidevalt arenedes. Mänguoskus aitab ennetada probleeme kaaslastega suhtlemisel, tugevdab lapse enesehinnangut ja minapilti ning loob aluse edukaks õppimiseks.

Lapse mänguoskus areneb mitmekülgseks, kui lasteaia ja kodus saab laps kasutada erinevaid liiki mängu: lavastusmängu, rollimängu, liikumismängu, ehitusmängu, õppemängu.

Mänguliigid:

Loovmängus kasutab laps oma fantaasiat ja kujutlusvõimet, loob uusi olukordi, tegelasi ning mängu sisu. Loovmäng arendab lapse keelelist ja emotsionaalset arengut, toetab kujutlusvõime teket. Loovmängud on kodu-, poe-, arsti- või juuksurimäng.

Vabamäng on lapse juhitud mäng, mille sisu ja reeglid määrab laps ise. Vabamäng toetab lapse iseseisvust ja otsustamisoskust.

Reeglimängudes on lapsel vajalik järgida kindlaid reegleid, juhiseid ja kokkuleppeid. Reeglimängudes areneb eneseregulatsiooni ja koostööoskus. Reeglimängud on toeks sotsiaalse käitumise õppimisel.

Tabel 4. Mänguoskuste eeldatavad tulemused vanuseti

3–4	4–5	5–6	6–7
Keskendub lühiajalisele ja lihtsale mängule täiskasvanu toel.	Keskendub iseseisvalt lühiajalisele ja lihtsale mängule.	Keskendub pikemaajaliselt enda valitud mängule.	Suudab mängule keskenduda.
Kasutab mänguasju tavapärasel moel (nt sõidutab autot, paneb nukule mütsi pähe).	Kasutab mängus õpetaja antud või olemasolevaid vahendeid ning jälgendab lihtsaid tegevusi.	Kasutab mängus vahendeid iseseisvalt, asendades neid vajadusel muu sobivaga.	Kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.
Matkib tuttavaid olukordi (nt söögi tegemine, magama panek) oma kogemustest lähtuvalt.	Rakendab mängudes fantaasiaelemente, sidudes isiklikke kogemusi.	Rakendab mängudes erinevatest allikatest saadud kogemusi, teadmisi ja muljeid.	Rakendab mängudes loovust, kujutlusvõimet, oma kogemusi, teadmisi ja oskusi.
Soovib teiste alगतatud mängus osaleda, võib vajada julgustust ja tuge.	Algatab lihtsamaid mängu (nt „teeme kooki”).	Algatab mängu ja toob neisse uusi ideid.	Näitab mängu käigus üles omaalgatust, huvi ja loovust.
Algatab lihtsaid mängu (nt autosõit).	Algatab lihtsama sisuga lühiajalisi mängu.	Mängib üksi ja koos kaaslasega ning muudab mängu kulgu.	Algatab mängu ja arendab mängude sisu.
Mängib lihtsat rollimängu täiskasvanu toel.	Võtab mängudes lihtsamaid rolle, kasutades matkimisel liikumist, kõne ja hääletooni.	Omandab mängudes rollidele iseloomuliku käitumise, tuginedes oma kogemusele.	Täidab mängudes erinevaid rolle.
Mängib mängu ja püüab teha koostööd eakaaslastega	Algatab mängu, leiab mängukaaslased ja	Suudab mängudes ülesandeid ja rolle jaotada ning	Suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda

(paaris, väikeses grupis) täiskasvanu toel.	püüab nendega arvestada.	kokkuleppeid sõlmida.	mängukaaslastega kokkuleppele.
Osaleb reeglitega mängus koos täiskasvanuga (nt peitus) ja suudab oodata oma korda.	Järgib tuttava mängu reegleid koos kaaslastega, vajadusel täiskasvanu abiga.	Järgib mängureeglite täitmist enda ja teiste poolt.	Järgib mängu reegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada.
Tunneb rõõmu koosmängust täiskasvanu toel.	Õpib oma tundeid võidu ja kaotuse korral väljendama, võib selleks vajada täiskasvanu tuge.	Väljendab oma tundeid võidu ja kaotuse korral ning mõistab, et mängus on võimalik veel proovida.	Tunneb rõõmu võidust ja suudab hakkama saada kaotusega.

8.2 Valdkondade eeldatavad tulemused vanuseti

8.2.1 Mina ja keskkond

Valdkond *Mina ja keskkond* toetab lapse terviklikku arengut, aidates tal mõista ennast, teisi inimesi ja ümbritsevat maailma. Varases eas omandatud oskused ja hoiakud selles valdkonnas kujundavad lapse väärtushinnanguid, suhtumist loodusesse ja suhteid teiste inimestega, pannes aluse edaspidises elus toimetulekuks.

Kolm keskkonda – sotsiaalne, loodus- ja tehiskeskkond – moodustavad koos terviku, mis aitab lapsel kujundada mitmekesise ja elulähedase maailmataju. Nende kaudu omandab laps teadmisi ja oskusi, mis toetavad tema toimetulekut igapäevaelus: ta õpib ennast ja teisi mõistma, areneb suhtlemisoskus ja väärtushinnangud, märkab looduse seaduspärasusi ja mõistab inimtegevuse mõju keskkonnale, samuti õpib ta turvaliselt ja vastutustundlikult kasutama tehiskeskkonna vahendeid.

Tabel 5. Mina ja keskkond valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

Alavald-konnad	3–4	4–5	5–6	6–7
Mina	Ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonna-nime, vanuse ja soo (poiss, tüdruk) ning nimetab täiskasvanu abiga oma lemmik-tegevuse.	Kirjeldab enda välimust ja ennast lihtsate omaduste kaudu (nt kiire, rõõmus, meeldib joonistada).	Kirjeldab oma iseloomu ja huve detailsemalt, oskab võrrelda end sõpradega.	Oskab tutvustada ja kirjeldada iseennast, enda omadusi ning huvisid (teab oma sünnipäeva).
Kehaosad ja privaatsus	Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele ning nimetab nende kehaosade peamist otstarvet (nt kõrvadega kuulatakse).	Tunneb oma kehaosi, teab nende lihtsamaid ülesandeid ning mõistab, et mõned kehaosad on privaatsed ja kuuluvad ainult talle.	Kirjeldab kehaosi (sh erinevaid organeid) ja nende ülesandeid, kirjeldab poiste ja tüdrukute erinevusi, teab, millised kehaosad on privaatsed, ning oskab seista oma isiklike piiride eest.	Oskab nimetada kehaosade nimetusi, teab nende vajalikkust ja mille poolest erinevad privaatsed kehaosad teistest.
Kodu, pere, pere-traditsioonid	Räägib, kellega ta koos elab ning teab mõne pereliikme nime. Nimetab küsimisel oma pereliikmete koduseid toimetusi ning matkib lihtsamaid töövõtteid.	Kirjeldab, mida talle meeldib koos oma perega teha. Nimetab oma kodu asukoha (linnas, maal) ning teab, kas elab majas või korteris.	Kirjeldab oma pere kombeid, erinevaid ruume kodus ja nende otstarvet. Teab lähedase-maid sugulasi (vanaema, vana- isa, onu, tädi). Kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi ja nimetab oma kohustusi nende hulgas.	Oskab kirjeldada oma kodu, perekonda ja peretraditsioone . Mõistab, et pered võivad olla erinevad. Teab kodust aadressi.

Ametid	Nimetab igapäevaelust tuttavamaid ameteid ja matkib ametile mõnda omast tegevust. (nt õpetaja, arst).	Nimetab mõningaid ameteid ja oskab kirjeldada, mida nad teevad.	Nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid (nende töövahendeid), Selgitab vestluses enim-tuntud ametite vajalikkust.	Oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid ameteid. Räägib, kelleks tahab suurena saada.
Eesti sümbolid ja kultuuri-traditsioonid	Tutvub mõningate Eesti sümbolitega (lipp, lind, lill).	Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi) ja nimetab mõnda rahvus-püha/-tava (nt mardipäev, laulu- või tantsupidu).	Teab, et Eestis räägitakse eesti keelt, teab Eesti Vabariigi presidendi nime. Teab tuntumaid rahvakombeid.	Oskab nimetada Eesti riiklikke sümboleid, rahva- ja kultuuri-traditsioone.
Erinevuste mõistmine	Märkab, et teised lapsed võivad käituda või välja näha erinevalt.	Toob võrdluses välja inimeste erinevusi (nt keel, toit, riietus) ja vajadusi.	Oskab selgitada inimeste erinevusi (nt kuidas inimesed erinevad keele, toidu või riietuse poolest) ja märgata vajadusi ning kultuuri-traditsioone.	Saab aru, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused ja kultuuri-traditsioonid.

Turvalisus, abi kutsumine	Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nt nuga, käärid) ja räägib täiskasvanule, kui kardab või on saanud haiget.	Nimetab ohtlikke esemeid ja tegevusi (nt terariistad, mängimine ohtlikes kohtades) ja teab, et abi saamiseks tuleb pöörduda usaldusväärse täiskasvanu poole (õpetaja, politseinik), tutvub hädaabinumbriga 112.	Teab, kuidas turvaliselt käituda (nt ohtude ennetamine ja märkamine) ja kirjeldab, millal tuleb helistada hädaabinumbril ning millist infot helistades edastada.	Oskab ebameeldivates või ebaturvalistes olukordades turvaliselt käituda ning vajadusel abi kutsuda.
Tervis ja keskkond	Laps tunneb rõõmu värskest õhust, liikumisest ja tervislikust toidust.	Nimetab tervist toetavaid tegevusi keskkonnas (nt värskes õhus viibimine, puhtas vees ujumine).	Teab, milline keskkond, tegevus või käitumine aitab tervist hoida ja milline kahjustab.	Oskab kirjeldada, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist ning teab, kuidas oma tervist hoida.
Hammaste tervis	Teab, et hambaid peab pesema ja nimetab hammaste hooldamise vahendeid.	Nimetab hammaste jaoks kasulikke ja kahjulikke toiduaineid ning oskab selgitada, miks ja kuidas tuleb hambaid pesta.	Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).	Oskab selgitada, mida on vaja teha selleks, et hoida hammaste tervist.
Isiklik hügieen	Teeb hügieenitoiminguid (nt käte pesu, nuuskamine) täiskasvanu suunamisel ja	Teab vajalikke hügieenitoiminguid ning teeb neid iseseisvalt täiskasvanu meeldetuletusel.	Selgitab hügieenitoimingute vajalikkust ja järgib igapäevaseid hügieeni-	Oskab selgitada, miks on oluline järgida igapäevaelus isikliku

	vajadusel abiga.		harjumusi iseseisvalt.	hügieeni põhimõtteid.
Inimese mõju keskkonnale: loodushoid, säästev areng	Hoiab täiskasvanu juhendamisel lihtsate tegevuste kaudu keskkonda (nt sorteerib prügi).	Teab, miks on vaja loodust hoida ja osaleb keskkonna-säästlikes tegevustes.	Selgitab, millised tema teod võivad mõjutada keskkonda ja miks on oluline loodust hoida ning mis juhtub, kui seda mitte teha. Oskab märgata hüljatud või viga saanud loomi ja annab sellest teada täiskasvanule. Teab, et inimene saab talvel loomi ja linde aidata.	Märgab ja kirjeldab enda ja teiste tegevuse mõju keskkonnale ning käitub keskkonda säästvalt.
Kodukoha eripära ja loodus	Tunneb rõõmu looduses (õues) viibimisest. Leiab loodusest ja pildilt puu, mets- ja kodulooma, lille, putuka ja seene.	Nimetab konkreetseid looduselemente oma kodukohas (nt meie kodu lähedal on järv, seal on suured puud).	Tunneb ja nimetab kodukoha loodusobjekte (nt veekogud, Munamägi), loomi, taimi ja mõisteid (nt linn, küla, mets, park, meri).	Tunneb oma kodukoha eripära (Võru keel, toit, riided jne) ja oskab kirjeldada kodukoha loodust.
Looduse sõltuvus ajatsüklitest	Oskab küsimise korral iseloomustada ööd ja päeva (öös on pime ja päeval valge) ning tutvub erinevate aastaegadeaga.	Eristab ja nimetab ööpäeva osasid (hommik, lõuna, õhtu, öö) ja tutvub aastaegadeaga.	Kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädalapäevad, aastaring.	Oskab kirjeldada loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites. Laps nimetab kõiki ööpäeva

			Nimetab aastaagu ja seostab neid mõne tüüpilise loodusnähtuse ja tegevusega (nt sügisel lehed langevad ja me riisume lehti). Tutvub mõistetega <i>eile, täna, homme</i>.	osasid. Laps nimetab nelja aastaaga, teab nende järjekorda ja iseloomulikke tunnuseid. Nimetab kuu- ja nädalapäevi õiges järjekorras. Teab mõisteid <i>eile, täna, homme</i>.
Loodus- nähtused	Nimetab erinevaid ilmastikunähtusi (nt sajab vihma, tuul puhub) ja mõningaid aastaajale omaseid tunnuseid täiskasvanu suunamisel.	Kirjeldab täiskasvanu toel aastaagu seoses ilmastiku- ja loodusnähtustega.	Kirjeldab erinevaid ilmastikunähtusi ning oskab neid seostada aastaagadega.	Oskab kirjeldada loodusnähtusi ja teab ilmastikunähtuste seost aastaagadega.
Ohud seoses keskkonnaga	Arutleb koos täiskasvanuga ohtlike olukordade üle looduskeskkonnas (nt ohud metsas, veekogudel).	Nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud nii loodus- kui tehiskeskkonnas (jääle minek, veekogu ääres viibimine, tikkudega mängimine jne).	Oskab suunavate küsimuste toel nimetada kohti, esemeid, taimi ja aineid, mis võivad olla ohtlikud ning mida tuleb teha ohutuse tagamiseks erinevates keskkondades. Selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna.	Oskab kirjeldada võimalikke ohte seoses keskkonnaga, erinevate tegevustega ja olukordadega. Teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades. Nimetab hädaabinumbrid 112 ja oskab seda kasutada. Teab lihtsamaid esmaabivõtteid.

				Selgitab, kuidas käituda eksinuna linnas/maal või metsas.
Liiklus	Nimetab liiklusvahendeid ja tunneb ära tuttavaid liiklusmärke (nt valgusfoor, ülekäigurada) ning selgitab täiskasvanu abiga nende tähendust.	Arutleb ohtude ja ohtlike olukordade üle tänaval ning teab mõningaid liiklusreegleid (nt sõiduteed ületades tuleb peatuda, vaadata, veenduda).	Selgitab käitumisreeglid tänaval ja teab, et liikluses tuleb olla tähelepanelik ja ettevaatlik ning käitub ohutult erinevates liiklusolukordades.	Oskab liikluses ohutult käituda.
Tervislik toitumine	Arutleb täiskasvanu abiga, miks juur- ja puuviljad on kasulikud.	Nimetab, mis on tervisele kasulikud ja kahjulikud söögid ja joogid (sh vee tähtsus).	Teab ja oskab selgitada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev süüa rohkem ja milliseid vähem, et olla terve. Nimetab toiduainete rühmad (teraviljatooted, puu –ja köögiviljad, piimatooted, liha-kala-muna)	Oskab kirjeldada, mida tähendab tervislik ja mitmekesine toitumine. Teab taldrikureegli põhimõtet.
Tervise väärtustamine	Arutleb täiskasvanu abiga, miks on uni ja liikumine vajalik. Mõistab kätepesu vajalikkust. Peseb iseseisvalt käsi.	Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (tervislik toitumine, kehaline aktiivsus, uni, puhkus).	Teab ja selgitab, miks uni, puhkus ja liikumine mõjutavad tervist. Teab, mis on haigus.	Oskab selgitada, miks piisav puhkamine, uni ja kehaline aktiivsus on olulised tervise hoidmisel.

Kiusamisvaba käitumine	Arutleb täiskasvanu juhendamisel, miks löömine, narrimine või halvasti ütlemine ei ole lubatud.	Mõistab täiskasvanu toel, et teiste inimeste suhtes tuleb olla salliv ja tunneb ära kiusamiskäitumise. Tutvub tunnete ja emotsioonidega (rõõm, kurbus, hirm, viha).	Teab, et vägivald ja kiusamine on vale, ning oskab ennetada, märgata ja vajadusel abistada. Mõistab oma tundeid ja emotsioone (rõõm, kurbus, hirm, viha).	Oskab kirjeldada, miks vägivald ja kiusamine ei ole lubatud käitumine. Väljendab sobivalt oma tundeid ja emotsioone (rõõm, kurbus, hirm, viha). Oskab väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt ja kuulab kaaslaste arvamust.
Raha	Arutleb täiskasvanu juhendamisel, mis on raha ja milleks seda kasutatakse.	Teab, et täiskasvanud käivad tööl raha teenimiseks ja arutleb, et raha eest saab osta vajalikke asju (nt toit, riided) ning õpib mängudes raha kasutamist.	Selgitab raha kasutamise otstarvet, et see on mõeldud asjade ostmiseks, teenuste eest tasumiseks ja mõistab raha väärtust (nt seda peab koguma või säästma).	Oskab selgitada raha otstarvet. Tutvub "rahatarkusega".
Digiturvalisus	Nimetab täiskasvanu juhendamisel kodus ja lasteaia kasutatavaid digiseadmeid (nt arvuti, telefon) ja teab mõningaid ohtusid nende kasutamisel.	Arutleb täiskasvanu suunamisel digikäitumise reeglite üle (nt piiratud aeg ekraani vaatamiseks, võõrastele ei ütle oma nime).	Teab, kuidas digitehnoloogiat eesmärgipäraselt kasutada (nt õppimiseks, joonistamiseks), nimetab mõningaid ohte digikeskkonnas (nt isikliku info jagamine, tundmatute linkide avamine).	Teab digitehnoloogia ja interneti turvalise ja eesmärgipärase kasutamise põhimõtteid ning oskab nimetada ohtusid digikeskkonnas.

Digivahendite kasutamine	Kasutab koos täiskasvanuga lihtsamaid robotika seadmeid ning oskab neid hoida.	Kasutab täiskasvanu juhendamisel digivahendeid, täidab lihtsaid ülesandeid (nt foto tegemine, äpi avamine) ja suudab programmeerida lihtsamaid robotika seadmeid.	Oskab täiskasvanu juhendamisel digivahendeid, sh robotika seadmeid, kasutada konkreetse eesmärgiga, paaris või väikerühmas järgides kokkulepitud reegleid.	Oskab digivahendeid eesmärgipäraselt, heaperemehelikult ja loovalt kasutada ning juhib lihtsamaid robotika seadmeid.
---------------------------------	--	---	--	--

Soovitused lapse arengu toetamiseks, sh õppe diferentseerimine lähtudes lapse toevajadusest või muust kodusest keelest

Valdkonnas *Mina ja keskkond* toetatakse lapse eneseteadvuse, ümbritseva mõistmise ning turvalise ja hooliva keskkonna tajumise arengut. Selleks on oluline pakkuda lapsele võimalusi kogeda, uurida, märgata ja seoseid luua. Õpetaja roll on pakkuda mitmekesiseid, mängulisi ja uurimuslikke tegevusi, lähtudes nii lapse individuaalsest arengutasemest kui ka tema keele- ja kultuuritaustast.

Tuge vajav laps: (nt arenguline, emotsionaalne, motoorne):

Lapse füüsilist, kognitiivset, emotsionaalset ja sotsiaalset arengut ning tema individuaalseid võimeid arvesse võttes tuleb talle luua sobivad õppimisvõimalused, kohandades vajadusel nii füüsilist keskkonda kui ka õpiülesandeid.

Muu keele- ja kultuuritaustaga laps:

Muukeelsete laste puhul võib valdkonna teemade mõistmist piirata nii koduse keele erinevus kui ka vähene kokkupuude Eesti kultuuriruumi või loodusnähtustega. Selleks, et muukeelne laps saaks sisukalt osaleda õppe- ja kasvatustegevustes ning omandada valdkonnaga seotud teadmisi ja oskusi, tuleb tal esmalt omandada vastav sõnavara ja mõisted. Keeleõppe aluseks on arusaamine – laps peab kõigepealt mõistma kuuldu ja nähtu, enne kui saab oma mõtteid keeleliselt väljendada (Hallap & Trasberg, 2024). Arusaamise toetamiseks on oluline kasutada **visuaalseid, praktilisi ja mitmemeelseid õppemeetodeid**, mis aitavad uut sõnavara tähenduslikult seostada lapse kogemustega. **Samuti tuleks toetada keelelist eneseväljendust mängulistest tegevustes.**

Andekus

Last, kelle oskused ja teadmised valdkonnas *Mina ja keskkond* on eakaaslastest ees, saab toetada pakkudes talle süvendatud uurimisvõimalusi, probleemilahendust nõudvaid ülesandeid ning võimalusi oma teadmisi loovalt väljendada.

8.2.2 Keel ja kõne

Kõne on vahend eneseväljenduseks, suhtlemiseks, mõtlemise ja teadmiste kujundamiseks. Laps hakkab varajases eas omandama sõnavara, mis igas arenguetapis omandab uusi keerukamaid tähendusi. Väike laps omandab keele oskusi peamiselt läbi aktiivse mängu ja suhtluse ning kuulamise kaudu. Laps omandab oma teadmised keskkonna ja kultuuri kohta eelkõige läbi täiskasvanu (Padrik & Hallap, 2016). Keel ja kõne toimub tihedas koostöös lapse üldoskuste arenguga. Lasteaias peamiselt läbi mängu, suhtlemise ja kogemuste omandamise teel. Keele ja kõne komponendid on: lugemine, kirjutamine, kõnelemine, kuulamine (Nugin, 2017).

Tabel 6. Keele ja kõne valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

Alavaldkonnad	3–4	4–5	5–6	6–7
Kirjalik kõne	Tunneb täiskasvanu rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas, nimetab üksikuid tähti ja tunneb kirjapildis ära oma nime. Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid, keerab lehte, osutab ja kommenteerib pilte. Matkib lugemist ja kirjutamist erinevatel	Tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendite s), häälib täiskasvanu abiga lihtsamaid sõnu ning tunneb ära ja nimetab tuttavamaid tähti. Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul).	Määrab hääliku asukoha (alguses, sees, lõpus) häälikuühendita sõnas, teab enamikku tähti ning loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid). Suudab järele korrata eri vältes ja vältekandjaga sõnadest koosnevaid ridu (nt koli - kolli (III v.); koli - kolli (II v)).	Tunneb tähti, suudab lugeda kokku 1–2-silbilisi sõnu. Eristab häälikuühendite ta sõnas kuulmise teel teistest pikemat häälikut. Teab, et lause koosneb sõnadest ja eristab lauses sõnu üksteisest. Oskab kirjutada 1–2-silbilisi lihtsamaid sõnu õigesti järjestatud ühekordsete joonistähedega .

	viisidel või vahenditega.	Kirjutab üksikuid talle tuttavamaid tähti ja oma nime.	Oskab kirjutada enamikke joonistähti ja täiskasvanu juhendamisel üksikuid tuttavaid sõnu.	Laps teeb ära kirja.
Hääldamine	3-aastane lapse kõne on teistele arusaadav, laps hääldab õigesti enamikku häälikutest (erandiks võivad olla r, s, k, õ, ü) 4-aastane laps hääldab õigesti enamikku emakeele häälikuid (v.a r-häälik) ja lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (-nt, -lt, -mp jne). Laps suudab eristada kõlalt sarnaseid sõnu, mis erinevad hääliku või vältekandja poolest.	Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid ja 3–4-silbilisi tuttava tähendusega sõnu. Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2-silbilistes tähenduselt tuttavates sõnades. Hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt taburet, banaan, diivan).	Kordab järel ja hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu.	Oskab oma kõnes ning etteõeldud sõnade kordamisel hääldada õigesti kõiki emakeele häälikuid.
Sõnavara	3-aastane laps kasutab nimi-, tegu- ja omadussõnu. Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt lapsed, riided). Kasutab tagasõnu (all, peal, sees, ees, taga)	Kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (nt must-puhas, lühike - pikk), iseloomu, käitumist ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt arg, igav) ja aega väljendavaid	Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid mäarsõnu (eile, täna, homme) ja mõningaid samatähenduslikke sõnu (nt jookseb, lippab, sibab). Mõistab samatüveliste sõnade	Selgitab kuuldud kujundlike väljendite (nt tuul ulub) tähendusi oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid. Kasutab kõnes mõningaid abstraktse

	ruumisuhete tähistamiseks. 4-aastane laps mõistab ja kasutab kõnes nii üld-kui ka liiginimetusi. Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu ja tuletisi ning objektide osade/detailide nimetusi.	nimisõnu (hommik, õhtu, päev, öö). Kasutab õigesti arv- ja järgarvsõnu. Moodustab vajadusel sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt nuga õuna koorimiseks - õunanuga).	tähenduste erinevusi (nt joonistaja, joonistus, jooneline). Kasutab sihilisi ja sihituid tegusõnu õigesti vastavalt nende tähendusele (nt veereb - veeretab, sõidab - sõidutab). Nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt 2 sõna. Nt linnud: kuuluvad vares, tuvi, tihane.	tähendusega sõnu (nt mõtlen, arvan, julge, lahke) ning inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu. Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavat kontekstis keelenormi järgides sõnu. Kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast). Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (nt transport, kehaosad).
Grammatika	3-aastane laps mõistab ja kasutab tuttavat tegevuses ja situatsiooni 3-5 sõnalisi lihtlauseid. Kasutab kõnes õigesti enamikke käändevorme, tegusõna käskivat kõneviisi ja tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme ning tegusõna	Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid põimlauseid (sihitis-, täiend- ja ajalause), nud- ja tud- kesksõnu öeldise koosseisus, omadussõna võrdlusastmeid, tingivat kõneviisi, enamikku nimisõna	Mõistab kõnes väljendatud lihtsamaid grammatilisi suhteid. Kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme ning umbisikulist tegumoodi. Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt lugeb pro loeb) ja osutab neile.	Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid käändevorme (nt olev kääne, <i>arstina</i>), osastatava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (palju linde, konni, autosid), laadivahelduslikke sõnu (nt

	<i>ma</i> ja <i>da</i> tegevusnime. 4-aastane laps kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid, lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid (sidesõnad <i>ja</i>, <i>aga</i>) ja tegusõna lihtmineviku vorme.	käändevorme mitmuses. Ühildab sõnu arvus ja käändes.		poeb-pugema, siga-sead) ja põimlauseid, mis väljendavad põhjust (... sestet.), eesmärki (... et...), tingimust (kui..., siis) ja omadusi. Kasutab oma kõnes käändevorme harvaesinevates funktsioonides (nt kohakääne ajasuhete väljendamiseks, <i>hommikust õhtuni</i>).
Suhtlemine	Algatab ise aktiivselt suhtlust ning suhtleb meelsasti eakaaslastega koostevõttes.	Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool situatsiooni, vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal ning esitab küsimusi (nt Miks ta nii tegi? Kuidas teha?).	Püsib enda või teiste algatatud teemas, vajaduse korral kohaneb teema muutustega.	Tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel, arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga.
	Jutustab täiskasvanu abiga pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.	Jutustab täiskasvanu vähese abiga nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3–5 lausungiga (nt mida ta tegi kodus pühapäeval).	Jutustab pildi või kogemuse põhjal seotud lausungitega, kasutades sidesõnu.	Oskab jutustada pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse põhjal, anda edasi põhisisu ja olulised detailid ning vahendada seejuures oma tundeid. Tuletab

				mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduva info. Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuleb eelnevat, ja järgnevat tegevust, sündmust).
	Reageerib täiskasvanu lihtsamatele juhistele.	Saab täiskasvanu abiga aru kuuldust ning oskab sellele sobivalt reageerida.	Saab aru kuuldu peamisest sisust, oskab sellele reageerida ja sobivalt vastata.	Saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida.
	Püüab oma mõtteid ja soove väljendada täiskasvanu suunavate küsimuste abil.	Suudab oma mõtteid väljendada lihtsate lausetega tuttavates olukordades.	Räägib oma kogemustest ja tähelepanekutes t, väljendades oma mõtteid arusaadavalt.	Oskab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda.
	Loeb täiskasvanu abiga lihtsamaid liisusalme.	Loeb peast liisusalme/ luuletusi.	Teab peast mõnda eestikeelset laulu või luuletust.	Teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule.

Tabel 7. Eesti keelt teise keelena kõneleva lapse eeldatavad tulemused vanuseti

3–4	4–5	5–6	6–7
Saab aru tuttavatest eestikeelsetest sõnadest.	Saab aru lihtsamatest õpitud sõnadest ja väljenditest, mõistab nende tähendust.	Saab aru õpitud sõnadest ja väljenditest, mõistab nende tähendust ning kasutab neid igapäevasuhtluses eakaaslaste ja täiskasvanutega.	Mõistab tuttavat teemat ja igapäevasuhtluses kasutatavat eestikeelset kõnet.

Kordab järele lihtsamaid igapäevaelus kasutatavaid sõnu ja lausungeid (nt mängin palli, panen riidesse).	Kordab järele õpitud sõnu ja lausungeid ning kasutab neid tuttavate esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks.	Saab aru õppe- ja kasvatustegevuse käigus omandatud sõnade tähendusest ja väljendab end lihtsamate keeleliste konstruktsioonide abil.	Tunneb ära ja mõistab õppe- ja kasvatustegevuse käigus omandatud sõnu ja keelelisi konstruktsioone ning kasutab neid oma kõnes.
Õpib täiskasvanu suunamisel, vajadusel viibete, žestide abil aru saama lihtsatest korraldustest, mis on igapäevategevustega seotud (nt hakkame sööma, läheme õue).	Saab aru täiskasvanu toel (viiped, žestid) ja reageerib lihtsatele korraldustele.	Mõistab eesti keelse korralduse sisu ja reageerib sellele vastavalt. Vajadusel toetatakse lapse mõistmist žesti või viipega.	Saab aru õpitud sõnavara piires korraldusest, mis on vajadusel žesti või viipega toetatud ja toimib vastavalt.
Õpib aru saama igapäevategevustega seotud küsimustest täiskasvanu toel.	Saab aru igapäevategevustega seotud küsimustest ning püüab täiskasvanu toel omandatud sõnavara piires neile vastata.	Saab aru lihtsast küsimustest ning proovib neile iseseisvalt vastata, kasutades lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone.	Saab aru lihtsast küsimusest ning vastab õpitud sõnavara ja grammatiliste konstruktsioonide piires.
Saab aru üksikutest viisakusväljenditest (tere, palun, aitäh).	Kasutab täiskasvanu suunamisel üksikuid viisakusväljendeid.	Kasutab õpitud viisakusväljendeid, vajadusel täiskasvanu meeldetuletamisel.	Kasutab kõnes sobivaid viisakusväljendeid.
Proovib hääldada täiskasvanu abiga üksikuid lihtsamaid sõnu.	Hääldab täiskasvanu abiga lihtsamaid sõnu.	Kordab täiskasvanu juhendamisel võrdleva hääldamise abil ja vajadusel žesti või viipega toetatud lihtsamaid, erineva häälikupikkusega sõnu.	Suudab korrata võrdleva hääldamise abil ja vajadusel žesti või viipega toetatud erineva häälikupikkusega sõnu.
Tunneb täiskasvanu rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas ja tutvub eesti tähtedega (nt klotsidel,	Tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites), häälib täiskasvanu abiga lihtsamaid sõnu ning tunneb ära	Määrab hääliku asukoha (alguses, keskel, lõpus) häälikuühendita sõnas, teab enamikku tähti ja loeb üksikuid sõnu.	Tunneb eesti keele tähestikku, suudab kokku lugeda 1–2-silbilisi sõnu.

õppemängudes, „rääkivatel seintel”).	üksikuid tähti ja kirjapildis oma nime.		
Matkib üksikute eestikeelsete tähtede kirjutamist erinevatel viisidel või vahenditega.	Kirjutab täiskasvanu toel üksikuid talle tuttavaid eestikeelseid tähti.	Kirjutab enamikku joonistähti ja täiskasvanu juhendamisel üksikuid tuttavaid sõnu, sh oma nime.	Oskab kirjutada vähemalt 1–2-silbilisi lihtsamaid sõnu õigesti järjestatud ühekordsete joonistähedega.
Õpib täiskasvanu suunamisel üksikuid lihtsamaid eestikeelseid laule ja liisusalme koos liigutustega.	Kordab täiskasvanule järgi lihtsamaid eestikeelseid laule või luuletusi.	Teab peast mõnda tuttavat eestikeelset laulu või luuletust.	Teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule.

Keel ja kõne õppe diferentseerimine lähtudes lapse toe vajadusest või muust kodusest keelest

Muu kodukeelega lapse puhul on oluline arvestada, millal on laps liitunud eestikeelse keskkonnaga ning millised on tema sotsiaalsed oskused. Lapsele tuleb tagada positiivne ja toetav keskkond, kus tunnustatakse lapse julgust suhelda tema jaoks võõras keeles ka ilma grammatilise korrektsuseta. Selleks tuleb lapsele luua turvaline ja stressivaba suhtluskeskkond, kus tuleb vältida negatiivseid parandusi.

Üldised diferentseerimise tehnikad

Visuaalne tugi päevakava mõistmiseks ning ruumis olevate esemete kui ka ruumide nimetuste õppimiseks. Piltidega päevakava aitab mõista päeva tegevusi, nende järjestust ning loob lapsele turvatunde. Lisaks pildile juurde lisada ka sõna ning vanemate laste puhul saab pildi ära võtta lugemisoskuse arendamiseks. Samuti tasub kasutada pilte ka teiste lasteaia ruumide tähistamiseks ning neid päevakavaga siduda, et laps hakkaks ruume oma rühma päevakavaga seostama. Kõne arendamiseks on hea kasutada laule ja liisusalme, mille juurde lisatud liigutused aitavad lapsel sõnu meelde jätta ning neid ka seostada.

Muu keele- ja kultuuritaustaga laps

Selleks, et laps mõistaks talle suunatud kõne ja tema sõnavara laieneks, tuleb hoida lapsele suunatud kõne **selge** ja **lihtne**. Kasuta lihtsaid lauseid ja aeglast kõnetempot, korrates olulisi sõnu ja fraase. Oluline on pidada meeles reegel 1 inimene=1 keel, ehk rühmaõpetaja suhtleb lapsega eesti keeles ja lapsevanemad oma emakeeles (Minlibajeva, 2014). Kindlasti ei tohiks erinevaid keeli omavahel segada, sest lauses kaob grammatiline õigekiri ning lapse jaoks muutub lause sisu segaseks.

8.2.3 Matemaatika

Matemaatika loob aluse lapse loogilise mõtlemise, probleemilahenduskuse ja igapäevaeluks vajalike arvutamisoskuste kujunemisele. Lasteaias on matemaatika õppe eesmärk aidata lastel orienteeruda ümbritsevas esemete ja nähtuste maailmas ning luua eeldused arvude mõistmiseks ja matemaatiliste mõistete kasutamiseks läbi aktiivse tegutsemise (Palu, 2008).

Lapsed õpivad läbi mänguliste ja kogemuslike tegevuste märkama hulki ja mustreid, võrdlema koguseid, tundma numbreid ja geomeetrilisi kujundeid ning orienteeruma ajas ja ruumis. Oluline on suunata lapsi kirjeldama ümbritsevat maailma matemaatiliste mõistete abil, järjestama ja rühmitama esemeid ning võrdlema neid erinevate tunnuste alusel.

Tabel 8. Matemaatika valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

Alavaldkond	3–4	4–5	5–6	6–7
Hulga mõiste ja võrdlemine	Otsustab, kas ese kuulub või ei kuulu moodustatud hulka.	Rühmitab esemeid kahe erineva tunnuse järgi (nt värv ja kuju).	Rühmitab ja nimetab hulga erinevaid ja ühiseid tunnuseid.	Oskab määrata esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotada esemeid hulkadesse, arvestades samaaegselt kahte tunnust.
	Moodustab sarnaste tunnuste alusel paarid ja võrdleb neid.	Võrdleb esemete hulki ning otsustab, mida on rohkem, vähem või võrdselt.	Oskab võrrelda hulki, kasutades mõisteid <i>rohkem, vähem, võrdselt</i> . Viib kokku hulga ja arvu.	Võrdleb hulki kasutades mõisteid ja tutvub märkidega rohkem kui (>), vähem kui (<) ja võrdselt (=). Laps võrdleb hulki ja oskab

				öelda, mitme võrra on üks hulk teisest suurem/väiksem.
Loendamine, numbrite tundmine ja arvutamine	Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni.	Tutvub arvude ja numbrimärkidega 10ni ja kirjutab neid näidise järgi.	Loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni, tunneb ja kirjutab numbrimärke ning nimetab antud arvule eelnevat/järgnevat arvu. Võrdleb arve.	Oskab 12 piires loendamise teel kindlaks teha esemete arvu, teab arvude 1–12 järjestust, tunneb numbrimärke ning oskab neid kirjutada.
	Mängib koos täiskasvanuga mängu, mis toetavad liitmisest ja lahutamisest aru saamist läbi praktilise kogemuse (nt klotsidest torni ehitamine, poemäng).	Saab aru, et pärast juurde lisamist on esemeid rohkem ja pärast äravõtmist vähem.	Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab ning võtab ühest hulgast esemeid ära ja lahutab.	Oskab liita ja lahutada viie piires ning tunneb märke +, –, =.
	Kuulab täiskasvanu matemaatilist jutukest, mis on illustreeritud näitlike vahenditega ja püüab sellest aru saada.	Koostab koos täiskasvanuga lihtsa matemaatilise jutu kahest hulgast.	Koostab lühikese matemaatilise jutukese kahe hulga kohta (nt „Mul oli 3 õuna, andsin 1 ära“).	Oskab koostada kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesi.

Suurused ja mõõtmine, ühikud	Võrdleb täiskasvanu abiga kahte eset suuruse (suurem – väiksem), pikkuse, laiuse järgi ning kasutab lihtsamaid mõisteid.	Võrdleb ja järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi ning kasutab vastavaid mõisteid.	Järjestab kuni 5 eset suurustunnuse järgi, leiab vaadeldavast objektist silma järgi suurema - väiksema - sama suure ning kontrollib objekte kõrvutades.	Oskab järjestada kuni viite eset suuruse järgi (pikkus, laius, kõrgus jm).
	Tunneb igapäevaelus ära münte ja rahatahti ning kasutab neid mängudes.	Teab, et rahaga saab asju osta ja mõisteid „sent” ja „euro” ning kasutab võrdlemisel mõisteid „kergem” ja „raskem”.	Seob rahasumma kogustega, oskab lihtsamat summat kokku arvutada (nt poemäng) ning tutvub mõõtühikutega (meeter, liiter, kilogramm) ja nende kasutamisevõim alustega.	Teab enamkasutatavaid raha- ning mõõtühikuid (euro, sent, meeter, liiter, kilogramm) ja seda, kuidas ning kus neid ühikuid kasutatakse.
	Tunneb mängus mõõtmise teel ära erineva pikkusega esemed (nt pikk, lühike).	Mõõdab täiskasvanu toel esemete pikkust nööri või muu vahendiga.	Mõõdab esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (nt pulk, samm) ja võrdleb tulemusi.	Oskab mõõta esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (samm, pulk, nöör vms).
Geo-meetrilised kujundid ja mustrid	Eristab ringi, kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid lähiümbrusest.	Nimetab ja leiab tasapinnalisi kujundeid (ring, kolmnurk, nelinurk), Eristab ruutu ja ristkülikut. Teab mõisteid ümmargune ja kandiline.	Tutvub ruumiliste kujunditega kera ja kuup ja märkab sarnasusi ja erinevusi tasapinnaliste kujunditega (ring, nelinurk).	Tunneb ära ringi, kolmnurga, nelinurga, kera ja kuubi ning oskab neid kirjeldada.

	Jätkab õpetaja antud mustrit (nt punane-sinine-punane nupp).	Loob ja jätkab mustreid erinevate vahenditega (nt looduslikud materjalid, värvilised esemed).	Loob ja jätkab mustreid, rütme ning märkab neid ümbritsevas keskkonnas (nt põrandaplaadid on kollane-roheline-kollane-roheline, jalajäljed lumel).	Märkab ümbritsevas keskkonnas mustreid, rütme ja kordusi, oskab neid loogiliselt jätkata ja luua.
Orienteerumise ajas	Teab ööpäeva osasid (ööd ja päeva).	Kasutab täiskasvanu toel tuttavates olukordades mõisteid: <i>täna, eile, homme, praegu, enne. Teab ööpäeva ringi (hommik, päev, õhtu, öö).</i>	Teab, kasutab ja eristab mõisteid: <i>eile, täna, homme, enne, praegu, varem – hiljem, noorem – vanem.</i>	Oskab kasutada õigesti mõisteid <i>eile, täna, homme, enne, praegu, varem – hiljem, noorem – vanem.</i>
	Kordab täiskasvanu järgi nädalapäevade nimetusi ja leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (nt piltidel, vestluses vm).	Nimetab täiskasvanu toel ja kirjeldab erinevaid aastaagu, nädalapäevi õiges järjestuses.	Teab aastaegade ja nädalapäevade järjestust ning seostab kuid aastaagadega ning tutvub kuude nimetustega.	Oskab nimetada nädalapäevi, kuid, aastaagu õiges järjestuses.
	Kirjeldab täiskasvanu abiga aastaaga, millal on tema sünnipäev (nt siis, kui lumi on maas; siis, kui puude lehed lähevad kollaseks).	Teab täiskasvanu toel, millisel aastaajal on tema sünnipäev ja oma sünnikuud.	Nimetab oma sünnipäeva ja kuud, kasutades vajadusel abivahendeid (nt sünnipäevapuu, kalender).	Oskab nimetada oma sünnikuud ja -päeva.

			Mõistab täiskasvanu toel, et kella suur seier (üleval) näitab täistundi ja tuvastab täistunni kellaaja analoogkellal.	Oskab määrata kellal täis- ja pooltundi. Tuvastab kellal täistundi (analoog- ja digitaalkellal) ja nimetab seda õigesti.
Orienteerumine ruumis, õuealal ja paberil	Kasutab täiskasvanu toel lihtsaid ruumilisi mõisteid: peal, all, ees, taga igapäevastes mängudes ja tegevustes.	Määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (nt seisan sõbra taga, olen laua ees), ning täiskasvanu toel vasakut ja paremat poolt.	Määrab eseme (nt robotika vahendi) asukohta teise eseme suhtes ruumis, õuealal (nt GPS kunst) ja paberil kasutades mõisteid all, peal, kohal, keskel, äärel, vasakul, paremal.	Orienteerub ruumis, õuealal ja paberil ning oskab määrata eseme asukohta teise eseme suhtes- all, peal, kõrval, kohal, keskel, äärel, vasakul, paremal.

Soovitused lapse arengu toetamiseks, sh õppe diferentseerimine lähtudes lapse toe vajadusest või muust kodusest keelest

Lapse matemaatika alaste teadmiste arendamisel on oluline pakkuda mitmekesiseid ja eakohaseid õppetegevusi, mis arvestavad iga lapse individuaalset arengutaset, toevajadusi ning keelelist tausta. Õpetaja roll on luua õpikeskkond, kus laps saab katsetada, avastada ja kogeda matemaatilisi mõisteid mängu kaudu.

Kuna laste areng matemaatika valdkonnas võib erineda, on õpetaja ülesanne märgata iga lapse individuaalset taset ning pakkuda jõukohaseid ja huvi tekitavaid ülesandeid, mis toetavad edasiminekut.

8.2.4 Kunst

Kunst pakub lapsele võimaluse eneseväljenduseks, loovuse arendamiseks ja visuaalse maailma mõtestamiseks. Laps uurib ja katsetab kunsti kaudu erinevaid materjale, töövõtteid ja -vahendeid, omandades samal ajal tehnilisi oskusi. Kunstitegevustes arenevad lapse peenmotoorika, kujutlusvõime, loovus, tähelepanuvõime ja eneseväljendusoskus. Seega

kunstitööd tehes õpib laps vaatlemist, kujutamist, kujundamist ning tehnilisi oskusi. Töö lõpptulemusest on olulisem kunsti loomise protsess – katsetamine, loov mõtlemine ja isikliku stiili kujunemine.

Tabel 9. Kunsti valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

3–4	4–5	5–6	6–7
Leiab täiskasvanu juhendamisel lähimast ümbrusest üksikuid detaile ja objekte ning kujutab neid lihtsustatult.	Leiab täiskasvanu juhendamisel lähimast ümbrusest detaile ja objekte ning püüab neid omavahel seostada ja kujutada.	Leiab lähimast ümbrusest detaile ja objekte ning kujutab neid vabalt ja isikupäraselt.	Oskab leida ümbritsevat vaadeldes detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud ja isikupärasel viisil.
Kasutab lihtsaid kunstivahendeid (nt värvipliats, pintsel, savi).	Katsetab täiskasvanu juhendamisel erinevaid kunstmaterjale ja väljendab ennast kunstitöö kaudu.	Oskab täiskasvanu juhendamisel mitmekülgseid kunstitehnikaid, -materjale ja -vahendeid kasutades väljendada meeleolusid ja kujutluspilte.	Oskab mitmekülgseid kunstitehnikaid, -materjale ja -vahendeid kasutades väljendada meeleolusid ja kujutluspilte.
Kasutab etteantud vahendeid täiskasvanu suunamisel.	Teab, kuidas erinevaid vahendeid ohutult ja sihipäraselt kasutada.	Valib sobivad vahendid ning kasutab neid ohutult ja sihipäraselt.	Kasutab erinevaid vahendeid ja võtteid ohutult ning sihipäraselt.
Kirjeldab täiskasvanu suunamisel oma kunstitööd lühidalt ja nimetab kujutatud objekte.	Jutustab täiskasvanu suunamisel oma kunstitööst ja õpib väljendama oma arvamust kaaslaste kunstitööde kohta.	Kirjeldab oma töö protsessi, selgitab valikuid ning avaldab teiste tööde suhtes heatahtlikult arvamust.	Oskab esitleda oma kunstitööd ja arutleda kaaslaste kunstitööde üle.
Kaunistab eseme täiskasvanu valitud vahendite (nt šabloon, tempel vm) ja juhendamise abil.	Kavandab ja kaunistab eseme täis kasvanu suunamisel.	Kavandab, valib vahendid ja kaunistab eseme iseseisvalt.	Koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks.

Teeb täiskasvanu juhendamisel kaaslastega ühistööd.	Jagab töövahendeid kaaslastega ja osaleb ühises kunstitöös.	Teeb iseseisvalt tööd rühmas, järgides kaaslastega ühises kunstitöös kokkuleppeid.	Oskab kavandada ja teostada kaaslastega ühist kunstitööd.
Räägib täiskasvanu suunamisel kunstitööst.	Vaatleb kunstitöid ja jutustab teosest täiskasvanu suunamisel.	Arutleb nii enda kui ka teiste kunstitööde üle, suhtudes kaaslaste töödesse heasoovlikult.	Vaatleb kunstiteoseid ja oskab vestelda.
Kaunistab täiskasvanu abiga rühmaruumi.	Valib täiskasvanu suunamisel kaunistuse tegemiseks vahendid ja paigutab need rühmaruumi.	Oskab iseseisvalt kavandada ja valida kunstivahendid õpi- ja kasvukeskkonna kujundamiseks.	Kasutab kunsti õpi- ja kasvukeskkonna kujundamisel.
Tunneb ära tuttavad digiseadmed, kasutab neid koos täiskasvanuga.	Pildistab või filmib täiskasvanu juhendamisel.	Oskab kasutada digiseadmeid iseseisvalt, tehes pilti, videot või salvestades heli.	Loob digitaalset sisu (näiteks foto, heli, video).

Soovitused lapse arengu toetamiseks, sh õppe diferentseerimine lähtudes lapse toevajadusest või muust kodusest keelest

Üldised diferentseerimise tehnikad:

- visuaalsete abivahendite võimaldamine;
- piisav aja ja tempo võimaldamine tegevusteks vastavalt lapse oskustele ja enesetundele, jagades töö vajadusel väiksemateks etappideks;
- erihuvidele toetumine;
- spetsiaalsete töövahendite (paksud pliatsid, suuremad pintslid, erineva tugevusega voolimismass) võimaldamine;
- vajadusel tugispetsialiste – eripedagoogi, logopeedi või tegevusterapeudi kaasamine, et kohendada abivahendeid ja tegevusi vastavalt iga lapse arengule.

Tähelepanu- ja keskendumisraskustega laste puhul peavad olema tegevused lühikesed, konkreetsed ja jaotuma mitmeks etapiks. Lapsele tuleb pakkuda vahelduvaid tegevusi ning eelkõige lõimida need tema huviga. Tundlikumatele lastele saab pakkuda võimalust valida endale sobivaid töövahendeid või sobilikku tempot. Kõne- ja suhtlemisraskustega laste jaoks võib kunst olla ka alternatiivne eneseväljendus viis. Muu keele- ja kultuuritaustaga laste puhul

on oluline, et lisaks suulisele juhendamisele annab täiskasvanu visuaalseid juhiseid ja vajadusel näidiseid

8.2.5 Muusika

Muusika õppe- ja kasvatustegevusel on tähtis osa lapse terviklikus arengus. Selle kaudu täiustuvad muusikalised oskused, aga ka lapse mõtlemine, loovus, empaatiavõime, mälu ja tahtejõud. Muusika mõjutab positiivselt lapse emotsionaalset ja sotsiaalse arengut ning toetab tema füüsilisi ja vaimseid võimeid.

Muusika õppe – ja kasvatustegevuse põhimõtted on luua lapsele võimalused tunda rõõmu laulmisest, liikumisest, muusika kuulamisest, pillimängust ja ühisest musitseerimisest. Julgustama last kasutama oma kujutlusvõimet musitseerimisel, , muusikast vestlemisel ning muusikalisel liikumisel, toetada last oma mõtete ja tunnete väljendamisel läbi muusikaõise tegevuse. Luua lapsele erinevad võimalused muusikapiste väljendusvormide ja pärimusliku muusika kogemiseks. Tutvustada lapsele Eesti muusikalist pärandit.

Tabel 10. Muusika valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

Alavaldkond	3 - 4	4 - 5	5 - 6	6 - 7
Laulmine ja muusika kuulamine	Huvitub laululisest tegevusest /plaksutab, teeb kaasa kokkulepitud liigutusi), laulab täiskasvanuga kaasa üksikuid fraase ja laululõike. Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast ja reageerib muusikale emotsionaalselt (plaksutab, kõigutab kaasa jne.). Tunneb ära	Laulab peast lihtsamaid õpitud laule rühmaga samas tempos. Väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud eristuvaid meeleolusid liigutuste ja liikumisega, tunneb kuulmise järgi ära õpitud laulu. Eristab kõla järgi õpitud pille (kõlapulgad, tamburiin, marakas).	Laulab teistega koos ja samas tempos õpitud eakohaseid laule, kasutades loomulikku häält. Teab muusikalisi põhimõisteid – aeglane – kiire, vali – vaikne, rõõmus – kurb ja oskab nende kaudu kuulatud muusikat iseloomustada. Eristab muusikat kuulates enamlevinud pille 8klaver, viiul, flööti).	Oskab laulda eakohaseid laule kaaslastega ja üksi. Suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ja kuulatud muusikapala iseloomustada. Eristab õpitud pille tämbri ja kõla järgi.

	looma- ja linnuhääli.			
Pillimäng	Mängib kehapillil (plaksud, patsud) ja lihtsamatel pillidel (marakas, kelluke, rütmimuna).	Mängib rütmipille (kõlapulgad, tamburiin, kuljused) muusika kuulamise, liikumise ja laulu saateks	Mängib õpitud pillidel rütmisaateid lasteriimidele ja lauludele õige hoiu ja mängu- võtetega, ansambli-mängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos.	Oskab mängida eakohastel pillidel õpitud lauludele, riimidele ja instrumentaalpala dele lihtsaid kaasmänge üksi ja koos kaaslastega.
Muusikalis - rütmiline liikumine	Liigub koos täiskasvanuga, reageerides muusika eristuvatele vormiosadele (jooks, kõnd, seisak) Sooritab lihtsaid tantsuliigutusi (keerutus kohapeal, poolkük, kand- ja varvasastak, rõhksamm, liigutused ülakeha ja kätega) täiskasvanu ettenäitamisel. Juhindub oma liikumise valikul muusika iseloomust ja täiskasvanu ettenäitamisest.	Juhindub muusika meeleolust ja rütmist ning püüab liikumisel nendega arvestada. Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente (liikumised ringis, kolonnis, paarilisega keerutamine), osaleb laulumängudes. Väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu.	Arvestab liikumisel muusika meetrumiga, muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendus- vahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register). Esitab õpitud tantse, kasutades eakohaseid tantsuelemente (hüpaksamm, liikumised paarilisega). Imiteerib ja katsetab loovaid liikumisi, kasutades erinevaid vahendeid ja arvestades muusika meeleoluga.	Oskab liikuda vastavalt muusika rütmile ja meeleolule. Oskab tantsida eakohaseid tantse üksi ja koos kaaslastega. Oskab väljendada ennast loovalt muusikalis - rütmilise liikumise kaudu, kasutades liikumisel erinevaid liigutusi, tantsusamme, vahendeid.

Õppe diferentseerimine lähtudes lapse toevajadusest.

Lapse toevajaduse väljaselgitamine toimub enamasti lapse lasteaiate jooksul. Viis, kuidas laps reageerib erinevatele muusikategevustele, võib aidata kaasa paremate lahenduste leidmiseks lapse arengu toetamisel.

Eriti oluline on jälgida muusikategevustes 2-3-aastaste laste käitumist ja reaktsioone, toevajadus hakkab just selles vanuses ilmema ning õigeaegne märkamine võimaldab paremat tuge.

Väiksemate (- 4- aastased) laste puhul on küllaltki sagedane ülitundlikkus tugevatele helidele, sealjuures ka laulule ja pillimängule. Seda peaks kindlasti arvestama muusikasalvestiste esitamisel, aga ka pilli mängides.

Muusika on mõisteta ka kõige primitiivsemal tasemel, sest muusikat töötlevad kõik aju tasandid. Seega võib muusika osutada tõhusaks abivahendiks erituge vajavate laste arengu toetamisel. Muusikaõppe rühma tegevustes nõuab paindlikkust, et tegevus saaks toimuda kõigi laste lähima arengu tsoonis.

Kõige keerulisem on jõuda lapseni, keda muusika ei kõneta ning kelle käitumine on muusikategevustes provotseeriv. Et rühma töö ei oleks kahjustatud, tuleb leida võtmetähtsus koostöös rühmatöötajate, tugispetsialistide ja lapsevanematega. Samuti peab arvestama, et olukord on pidevas arengus ja muutumises, mistõttu on oluline olukorda pidevalt analüüsida.

Kõne- või keeleteetust vajavate lastele laule õpetades on oluline pöörata tähelepanu lauluteksti mõistmisele. Soovitav on kasutada illustreerivat pildimaterjali, vahendeid, esemeid, piktogramme.

Eesti keelest erineva koduse keelega lapse puhul on hea lahendus, kui rühmatöötaja saaks abivajavat last muusikategevuse käigus individuaalselt toetada.

Ka muusikaliselt andekas laps vajab toetamist. Selleks on hea nõustada lapsevanemaid, anda lapsele lähima arengu vallas olevaid ülesandeid . Toetada lapse huvi, enesekindlust ja esinemisjulgust. Lapse arengut toetada ka individuaaltöös või väiksemas grupis.

8.2.6 Liikumine

Valdkonna *Liikumine* sisu on järgmised:

liikumisalased üldteadmised, põhiliikumised, liikumismängud, erinevad spordialad, tants ja rütmika.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

- luua lapsele tingimused ja võimaldada aktiivset tegutsemist nii üksi kui ka rühmas, et laps tunneks rõõmu igapäevasest liikumisest erinevates keskkondades ja tingimustes;
- rikastada lapse tegevusvõimalusi erinevate arendavate sportlike tegevustega;
- suunata lapse üld- ja peenmotoorika, põhiliikumiste ja kehaliste võimete arengut läbi erinevate liikumistegevuste, spordialade ja tantsu;
- suunata last igapäevastes käelistes tegevustes ja harjutustes sooritamisel kasutama mõlemat kätt, täpsust nõudvas tegevuses domineerivat kätt;
- tagada lapse liikumisoskuste ja kehaliste võimete arengut igapäevaste liikumist nõudvate tegevuste (näiteks matkade, vaba aja mängude, jalutuskäikude jms) ja juhendatud eakohaste liikumistegevuste kaudu;

Tabel 11. Liikumise valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

Alavaldkond	3-4	4-5	5-6	6-7
Kehalise tegevuse aktiivsus, tahtejõud	Suudab keskenduda tuttavale ja huvipakkuvale kehalisele tegevusele täiskasvanu suunamisel.	Suudab keskenduda ja sooritada uudseid kehalisi tegevusi täiskasvanu suunamisel.	Suudab lühiajaliselt pingutada ja keskenduda kehalisele tegevusele ning seda lõpule viia.	Suudab pingutada ja keskenduda sihipärasele kehalisele tegevusele.
Liikumise ohutuse ja mängureeglite oskused	Tunneb liikumisel ja mängimisel mõningaid ohutusreegleid, kuid vajab täiskasvanu suunamist ja positiivset eeskuju.	Tunneb ja osaliselt järgib liikumisel ja mängimisel reegleid, kuid vajab veel juhendamist ja tuge.	Liikumistegevuses ja mängimisel järgib ohutus- ja mängureegleid, suudab juba teha arukamaid valikuid mänguks ja liikumiseks.	Peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutus- ja mängureglitest, valib liikumiseks ja mängudeks sobivad paigad ja vahendid.
Põhiliikumise	Sooritab	Sooritab	Sooritab	Sooritab

oskused	põhiliikumisi õpitud harjutustes ja mängudes (põhi liikumisoskused alles arenevad ja kujunevad).	põhiliikumisi sujuvalt aktiivses tegevuses ja mängudes.	põhiliikumisi sihipäraselt aktiivses tegevuses ja mängudes.	põhiliikumisi pingevalt, nii et liigutused on koordineeritud.
Kehakontrolli oskused	Teeb tasakaalu, painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi ja tegevusi.	Suudab sooritada tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi ja tegevusi.	Suudab täpsemalt juhtida liigutusi ja kombineerida erinevaid liikumiselemente, sooritada kestmavaid tegevusi, painduvust, tasakaalu, kiirust ja jõudu arendavaid harjutusi ning tegevusi.	Oskab sooritada osavust, vastupidavust, painduvust, tasakaalu, kiirust ja jõudu arendavaid harjutusi ning tegevusi.
Vahendil edasiliikumise oskused	Suudab kõndida lühikest maad (nt 2-3m) kitsal rajal, seista ühel jalal mõned sekundid.	Suudab säilitada tasakaalu lühikest aega paigal olles ning liikuda piiratud pinnal ja liikumise ajal hoida kehaasendit (k.a. kelgutamisel, suusatamisel, tõukerattaga sõitmisel vm).	Suudab seista ühel jalal ja oskab sooritada lihtsaid tasakaaluasendeid; suudab kõndida kitsal rajal enesekindlalt ja sujuvalt. Suudab hoida tasakaalu vahendil liikudes (nt kulgul, suuskadel, tõuke- või jalgrattal).	Suudab säilitada tasakaalu paigal olles ja liikumisel.
Võimlemise oskused	Sooritab harjutusi õpetaja sõnalise seletuse ja ettenäitamise järgi.	Sooritab harjutusi õpetaja sõnalise seletuse järgi ja püüab ise lihtsaid liigutusi või harjutusi	Sooritab harjutusi õpetaja selgituste järgi ja julgeb ka kaaslastele liigutusi	Oskab sooritada harjutusi õpetaja selgituste järgi ja ise harjutusi ette näidata.

		ette näidata.	ja harjutusi ette näidata.	
Tantsuoskused	Teeb lihtsaid liigutusi muusika järgi.	Teeb lihtsaid rütmilisi liikumisi (nt plaks-plaks-hüpe).	Tunneb ja järgib lihtsat rütmi (nt korduvad mustrid, tempovahetus), kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.	Oskab sooritada koos kaaslasega rütmiliikumisi.
Rütmitunnetus oskused	Reageerib lihtsatele rütmidele ja liikumisjuhistele (nt muusika järgi liikuma jääda või liikuda aeglasemalt/kiir emini).	Jäljendab liikumisega erinevaid rütme, lihtsa muusika või plaksutuse saatel (nt kõnnib ühtlases tempos, kui kuuleb plaksutust) ja muudab liikumisviisi rütmimuutusel.	Eristab aeglast ja kiiret rütmi ning kohandab oma liikumist vastavalt.	Oskab liikuda vastavalt rütmile ühtlase ja vahelduva tempoga.
Vahendi käsitlemise oskused	Kasutab erinevaid vahendeid (näiteks pallid, rätikud, rõngad, suusad, kelgud jne) loovalt ja katsetades, mitte veel sihipäraselt.	Kasutab erinevaid vahendeid (näiteks pallid, rätikud, rõngad, suusad, kelgud jne) juba sihipärasemalt (nt viskab palli soovitud suunas, suudab rõngast keerutada).	Kasutab vahendeid iseseisvalt, mitmekesisemalt ja loovalt (nt suudab visata palli sihtmärki, veeretada ja keerutada rõngast, kelgutada turvaliselt).	Oskab kasutada liikumisel erinevaid vahendeid (näiteks pallid, lindid, rätikud, rõngad, reketid, suusad, kelgud jne).
Liikumismängude oskused	Mängib täiskasvanu juhendamisel, lihtsaid mängu, kus on liikumist ja vähem kindlaid	Mängib lihtsamaid liikumismänge, kus on 1–2 reeglit. Sportlikke elemente (nt	Mängib mängu, kus on rohkem reegleid ja koostööd (nt liikumis- ja sportlike elementidega	Oskab mängida erinevaid liikumis- ja sportlike elementidega mängu.

	reegleid.	viskamine, hüppamine, jooksmine) rake ndab mängus sihipärasemalt.	mängud meeskondades).	
Liikumis- teadmised, spordialad	Nimetab täiskasvanu suunamisel mõningaid igapäevaseid liikumisi (nt jooksmine, hüppamine, ronimine), eriti neid, mida ise sageli teeb.	Nimetab erinevaid igapäevaseid liikumisi (nt rattasõit, jooksmine, tantsimine) ja lihtsamaid spordialasid, mida on näinud või ise teinud (nt jalgpall, tantsimine vm).	Nimetab erinevaid igapäevaseid liikumisvõimalusi (nt jalgrattaga sõitmine, kelgutamine vm) ja mitmeid spordialasid nimepidi, eriti neid, mida on ise proovinud või mida peres harrastatakse.	Oskab nimetada erinevaid igapäevaseid liikumisvõimalusi ja spordialasid.

Lapse füüsilise arengu toetamine sh õppe diferentseerimine lähtudes lapse toevajadusest või muust kodusest keelest on kättesaadav alushariduse riikliku õppekava juhendmaterjalidest.

<https://projektid.edu.ee/spaces/HTMARJ/pages/313810642/10.+Liikumine+%E2%80%93+%C3%B5ppe-+ja+kasvatustegevuse+valdkond>

9. Digiõpe

Digitehnoloogia on laste igapäevaelu osa juba varases eas ning selle kasutamist mõjutavad tugevalt täiskasvanute eeskuju ja juhendamine.

Digitehnoloogia kasutamise põhimõtted laste õppe- ja kasvatustegevustes:

1. Lapse arengutaseme arvestamine – õpetaja kaardistab lapse arengutaseme ja digipädevuse, et kavandada eakohased tegevused ning jälgida lapse arengut.
2. Eduelamuse tagamine – digivahendeid tuleb kasutada järk-järgult arvestades lapse teadmiste ja oskustega:

- esmalt vahendiga tutvumine (reeglid, ühine õppimine, vabamäng)

- seejärel eesmärgipärane kasutamine õppes (tuttavad vahendid, koostöö, lapse aktiivne osalus).

3. Loovuse ja omaalgatuse toetamine – digitehnoloogia peaks pakkuma mitmekesiseid, mängulisi ja valikuvõimalustega tegevusi, mis arendavad loovust, probleemilahendust ja koostööd.

4. Turvaline ja hooliv keskkond – oluline on arendada digiturvalisust, õpetada viisakat suhtlust ning ennetada kiusamist läbi mänguliste tegevuste, arutelude ja eeskuju.

Teadlik ja eesmärgistatud digitehnoloogia kasutamine aitab kaasa lapse mitmekülgsele ja terviklikule arengule.

Tabel 12. Digiõppe eeldatavad oskused vanuseti

3-4 -AASTASED	4-5-AASTASED	5-7-AASTASED
Laps tutvub robootika vahendidega ning nende turvalise kasutamisega.	Laps kasutab erinevaid eakohaseid digiseadmeid (nt fotoaparaat, hariduslikud robotid).	Laps avab veebilehitseja ja otsingumootori täiskasvanu juhendamisel.
Laps teab, et vahendi kasutamieks on vaja need sisse lülitada.	Laps lülitab digiseadet (sh robootika) sisse ja välja.	Laps valib sobivad võtmesõnad infootsinguks (nt. enda nimi, oma küla või linn).
Laps tutvub lihtsamate põhjus-tagajärg seostega (vajutan nuppu – midagi juhtub)	Laps teab, et digi-ja robootikaseadmeid on vaja laadida.	Laps salvestab digiseadmesse digisisu (nt. pilt, video, audio).
Laps kasutab õpetaja abil digivahendeid.	Laps küsib abi, kui digiseadmed ei tööta.	Laps teeb digiseadet (sh robootika) kasutades rühmakaaslastega koostööd.
Laps sisestab õpetaja juhendamisel seadmele lihtsamaid käsklusi	Laps oskab kasutada eakohaseid rakendusi.	Laps jagab vastutust, on paindlik ja õpib teiste arvamusega arvestama.
	Laps salvestab nutiseadmesse /kaamerasse digisisu (nt. pilt, video, audio).	Laps oskab teisi kuulata, oma mõtteid väljendada ja lahendusi pakkuda.
	Laps oskab teisi kuulata, oma mõtteid väljendada ja lahendusi pakkuda.	Laps teab, et internetis ja elus

	Laps täidab kuni kahesammulist tegevusjuhust. Laps tutvub läbi mängu lihtsate programmeerimisvõtetega. Laps konstrueerib vastavalt juhendile klotsidest mudeleid ja ehitisi. Laps juhhib lihtsamaid robotikaseadmeid täiskasvanu juhendamisel (parem-vasak, edasi-tagasi). Laps loob koos õpetajaga mängukeskkonna aluse (nt. Bee-Bot). Laps julgeb katsetada digi- ja robotika seadmeid. Laps oskab luua lihtsaid liikumisradu ja näha ette roboti käitumist. Laps leiutab ise ehitisi, masinaid, objekte. Laps mõistab robotikaga seonduvat sõnavara. Laps kasutab digi-ja robotikaseadmeid heaperemehelikult Laps teatab täiskasvanule, kui seade ei ole töökorras või mõni selle detail on kaduma läinud. Laps küsib täiskasvanu abi, kui ekraanile ilmuvad teated jäävad arusaamatuks, tundub ebasobilik või häiriv.	kehtivad samad käitumisreeglid. Laps juhhib lihtsamaid robotika seadmeid. Laps täidab samm-sammult vähemalt kolmeosalist tegevusjuhust Laps oskab programmeerida (parem vasak, edasi-tagasi). Laps loob koos õpetajaga mängu-keskkonna aluse Laps julgeb katsetada digi- ja robotika seadmeid. Laps oskab luua lihtsaid liikumisradu ja näeb ette roboti käitumist. Laps suudab joonistel kujutatud õpetuste järgi roboteid kokku panna. Laps leiutab ise ehitisi, masinaid, objekte või roboteid ja programmeerib need töötama. Laps mõistab robotikaga seonduvat sõnavara. Laps kasutab digi- ja robotikaseadmeid heaperemehelikult Laps teatab täiskasvanule, kui seade ei ole töökorras või mõni selle detail on kaduma läinud. Laps küsib abi, kui digiseadmed ei tööta.
--	---	--

	Laps kasutab graafilise kasutajaliidese ikoone (nt 'mäng), 'paus', 'peata, edasi nupurd) . Laps kasutab õpetaja juhendamisel digitehnoloogiat loomingulisel eesmärgil. Laps tutvub animatsiooni loomise võimalustega täiskasvanu juhendamisel.	Laps teab, et tundmatuid programme/rakendusi digiseadmetesse ei laadita. Laps teab, et tundmatutele linkidele ja reklaamidele klikkimine on ohtlik. Laps mõistab, et ekraanimeedias (nt. multifilmides, videomängudes) kajastatu ei pruugi olla tõsielu. Laps teab, et piiratud aeg ekraani vaatamiseks on tema enda tervise kaitseks. Laps küsib täiskasvanu abi, kui ekraanile ilmuvad teated jäävad arusaamatuks, tundub ebasobilik või häiriv. Laps on teadlik erinevatest ohtudest (oht füüsilisele ja vaimsele tervisele) arvuti/tahvelarvuti kasutamisel. Laps valib ülesande lahendamiseks tuttava digi- või robotikaseadme. Laps annab enda digipädevustele hinnangu. Laps oskab kasutada eakohaseid rakendusi. Laps kasutab loogilist ja loovat mõtlemist, probleemilahendusoskusi. Laps kasutab õpetaja juhendamisel
--	---	--

		digitehnoloogiat loomingulisel eesmärgil Laps loob koos täiskasvanuga koos lihtsa animatsiooni.
--	--	--

10. Vanematega koostöö põhimõtted ja korraldus

10.1 Koostöö põhimõtted

Lasteaia töötajad ning vanem teevad koostööd lapse arengu ja tervise toetamiseks. Koostöö põhineb vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisesse ja läbiviimisesse kaasatakse võimalusel vanemaid. Vanemaid teavitatakse õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtetest ning alushariduse alusväärtustest.

10.2. Koostöö korraldus

Suhtlusviis lastevanematega on süsteemne, mis põhineb lastevanemate teavitamisel, kaasamisel ning nende ootuste väljaselgitamisel ja tagasiside saamisel.

Koostöö vormid, mida lasteaia töötajad kasutavad:

- Last ümbritseva keskkonna kaardistamise küsimustik lapsevanemale (Lisa 12);
- Eliis/Stuudium;
- facebook;
- vestlemine lapse tuleku ja lahkumise ajal;
- lasteaia kodulehekülg;
- kirjalikud teated vanematele (paberkandjal, meilil, infovoldikud);
- rühmade teadetetahvlid ja üldstend;
- pere on partner. Õppimise lugusid jagatakse selgelt: mida laps uuris, miks see oli oluline ja kuidas pere saab toetada (näiteks tähelepanekud kodust, materjalid või kohtumised kogukonna partneritega).
- lastevanematega kohtumine kindlaksmääratud ajal;
- rühma ja üldkoosolekud;
- ümarlauad;

- lapse arenguestlused;
- tugispetsialistide vestlused;
- perevestlused lasteaia teed alustava perega;
- avatud uste päevad rühmas ja lasteaias;
- lastevanemate osalemine lasteaia- ja rühmaüritustel;
- vanematekogu kokkusaamised

Õpetaja ning vanem vahetavad regulaarselt informatsiooni lapse arengust, õppimisest ja tervisest ning vanem on kaasatud lapse arengut puudutavate otsuste tegemisse ja nende rakendamisse.

Õpetaja tutvustab lapsevanemale lapse arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust ning juhendab ja jagab lapsevanemale tõenduspõhiseid õppimis- ja õpetamisalaseid materjale (artiklid, raamatud, veebimaterjal jne) lapse õpioskuste arendamisel.

Lapsevanema nõustamine võib toimuda lühiajaliselt (lapse lasteaeda tulekul või õhtul lahkumisel) või eraldi kokkulepitud ajal. Õpetaja koostöös tugiteenuste koordineerijaga, loovad vanemale võimalused saada tuge ja nõu lapse arengu toetamise küsimustes.

Lapsevanemal võimaldatakse osaleda lastevanematele korraldatud koolitustel/koosolekutel, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamises, lasteaia/rühma tegemistes ja ürituste läbiviimises. Lapsevanemad on alati oodatud osalema rühma lastega mängima, võimalusel tutvustama oma ametit, hobi või töökohta. Vajadusel abistama igapäevaelus (õpetajate koolitus, abi ja toetus rühmale). Igast rühmast valitakse sügisel üks lapsevanem Sõlekese ja Okasroosikese mäja vanematekogusse, et osaleda lasteaia arengut ja tegevusi puudutavates aruteludes.

Uutele lastevanematele korraldatakse lasteaias lahtiste uste päevad, kus jagatakse lasteaeda puudutavat infot, tutvutakse rühmameeskonnaga ja rühmaruumidega.

Üks kord aastas viiakse läbi lastevanemate rahulolu-uuring välja selgitamiseks tagasisidet rühma ja lasteasutuse tegevusele.

11. Õppekava rakendamine, hindamine ja uuendamine

- Lasteaia õppekava rakendumist analüüsitakse vajaduspõhiselt üks kord aastas õppeaasta lõpus.

- Rühma õppe- ja kasvatustegevuse tulemuslikkust analüüsitakse üks kord aastas õppeaasta lõpus.
- Õppekava arendamisega tegeleb õppejuht, kes kutsub kokku vabatahtlike õpetajate õpikogukonna.
- Õppekava muudatuste ja täienduste ettepanekud arutatakse läbi õpetajate koosolekul ja kuulatakse ära hoolekogu arvamus. Seejärel tehakse ettepanek direktorile lasteasutuse õppekava kinnitamiseks.